

„Varpas“ išleidžiamas
Ragainėje 20. kiekvieno
mėnesio. Metinė prekė su
prisiuntimu

Rusijoje . . . 4 rubl.,
Prūsijoje . . . 4 mark.,
Amėrikoje ir kitur 5 mark.

VARPAS

Apgarsinimai „Varpe“
kasštija už kiekvieną ke-
tvirtai dalytą eilutę smulkiu
rasztu spaustą 20 pfen. arba
10 kap. priimami „Varpo“
rėdystėje Bitėnūse per
Lumpėnus, Ostpreussen.

literatūros, politikos ir mokslo menesinis laikraštis.

Italpa: Moksliszi musu siekimai, -j-a-. — Antanas Valys, Jonas G. . . ys. — Iszplatinimas žemesnės vandens faunos paukszezeis, J. Szidaras. — Audiatur et altera pars, Szernas. — Isz tėvyniszkos dirvos, Q. D. ir K. — Hygiēna, tabakas, Hygiēnos tarnas. — Isz visur, Dagis. — Atsiusta, Konstancija S. — Bandžiaivos Lenkijoje, Lintas. — Algirdis ir Keistutis, didžiū Lietuvos kunigaikszėziū, Jonas Vincaitis. — Korespondencijos. — Politika, Krumplys. — Isz produktiszku turgavieziū. — Gromatnyezia. — Apgarsinimai.

Moksliszi musu siekimai.

Ketvertamžis jau praslinko nū laiko, kada ir Rusijoje (Vokietijoje ketvertamžį ankszeziaus) vartai visu mokslinyeziū atsidarė dėl visu lūmu valstijos gyventojū. Dabar tie vartai vėl užsidaro dėl neturtingesniūju. Be tam tikru moksliszku pajiegu negalima yra tikrai tvirtai statyti saviszką lietuviszką kulturą. Be tu pajiegu galima tiktai prisavinti svetimus darbus. Darbai jokiū budu ne gali stovėti ant etnografiszko lietuviszko pamato, kolaik dėl ju pildymo ne turėsime reikalingu pajiegu ir tinkanceziū darbininku. Aplinkinei, garbindami savo kulturą ir rodydami žemumą musiszkės, traukia prie savės ir už tai reikalauja vien mažo dalyko nū mus — tik iszsidėjimo savystės.

Kad sziantieninės musu moksliszkos pajiegos ne užtenka dėl visatinio uždėjimo saviszkos kulturos, ne užgins nei didžiausi szovinstai. Dėlto-gi, norėdami taisyti kelius lietuviszkai kulturai, pridera mums dauginti moksliszkas mus pajiegas, arba, teisingiaus sakant, surėdyti pagal reikalą, profesijas. Be tokio iszlyginimo profesiju nėrką ir kalbėti apie sutvierimą lietuviszko mokslo; tankei ir tikrai lietuviszkūse dalykūse pritekės mokintis pas svetimus. Sulygsziol taip ir yra: svarbiausio dalyko, savo kalbos, mokinamės nū Vokieciū; daugumą lietuviszku melodiju, (gaidu) pasaku, patarliu, priezodziū ir t. t, nū prapulties užlaikė taip-gi tiepat.

Lietuviszkos stipendijos prie Maskvos universitėto užaugino ne vieną filologą, bet kur tu filologu darbai dėl garbės tėvyniszko mokslo? Gal tą liudnā atsitikimą matydams tarp mus p. Volteris savo „Isztyrinėjime Lietuvos“ prikalbinėja Lietuvius, idant atidavinėtu surinktą medėgą dėl naudos rusiszko mokslo. Ar-gi mums negėda, ar-gi tai ne pažeista musu tautiszka garbė?

Dėl sudėjimo surinktos medegos mes turime turėti savo institucijas — dėlto-gi istrateigta buvo „Birutės draugystė“, bet kas isz to, kad tarp mus sunku atrasti tokį, kursai norėtu ir mokėtu apdirbti surinktą medėgą ir ją iszdūti? ir pati musu tautiszko mokslo draugystė sulygszioliskais vaiseis visai ne atsako savo uždėjimui. Ant susirinkimu lietuviszku draugyszeziū, pagal mus pacziū žodžius, mes esame iszrinktaiseis tarp svieto tautū, kaipo neilstantieji dėl garbės tėvynės darbininkai, bet tokeis esmame, kolaik da žodžei skamba, o ten, kur reikia pridėti darbo, auku — garsiausiu riksniu visai nematyt. Ne bukime kaipo ana tuszezia statinė, kuri parista garsiaus dunda už pilnā!

Vieni materijaliszi siekimai visur ir visada tautas ir augszeziaus kilusias nupuldino žemyn. Netoli siekent, musu artymiausi kaimynai Lenkai, saurai suveržti po lenkmeziū, paėmė sau už programatą t. v. organizzką darbą, kuris sumažino tarp Lenku moksliszkas profesijas, padaugines tiktai skaitliū profesiju, dūdancziūju darbininkui materijaliszką naudą. Czechai, kur kas mažiaus turintieji — turtu, bet daug daugiau mokintu ir specialistu už Lenkus, savo darbais moksliszkais toli užpakalyje paliko Lenkus. Tāpat matysime, sulyginę Lietuvius su ju giminaičzeis Latveis. O dėlko taip?

Augszeziausiose mokslavietėse randame daug Lietuviu ant medicinos ir juris-prudencijos, o mažai ant gamtos ir matematikos mokslu; kartais randame Lietuvį ir žemdarbystės akadēmijoje; filologu skaitlius beveik visai susimažino, kada tapo apsunkintomis dėl Lietuviu vietos mokintuju vidutinėsi mokslavietėse; da dvasiszkoje akadēmijoje pasitaiko — bet kitose dalise mokslo vargei rastume Lietuvius. Ar reikia da aiskinti, kad toks atsitikimas tautiszukumui naudos ne dūda? Ne turime mes tam tikru specialistu dėl atlikimo daugelio daliu kulturiszko darbo, pakė-

limo mokslo ir mus literaturos. Ne turime pajėgu dël įsteigimo nurodytu jau „Varpe“ visatinių draugyszezių. Pirm įsteigimo tokios draugystės, idant ji ne butu vienpusiszka, prigulėtu, kad kitos, su siauresneis programatais, isdirbtu tam įpatingus sąnarius — darbininkus dël ateinančios visatinės — be to ir plėčiausi jos užnaimai ne butu priderancei atlikti. Be visatiniszka moksliszku pajėgu ir musu literatura priverstinai turi buti arba vienpusiszka, arba daugelyje daliu visada taip szlubūti, kaip ir dabar. Poėtais, tankei be paszukimo ir rodosi be pažinties jos uždėjimo, nori par force pastoti tur but prekėjai materialistai, visai nesuprantantieji idėaliszko poėzijos siekimo. Dramaturgu, pasakoriu nesujieszkotume sziaudien — keletas atspaudintu neva pasaku netoli pralenkia eiliaraszius.

Moksliszkoje raszliauvoje taipgi ne augsztai esame pasikėlę: czia rodosi užtenka mums isztraukos isz svetimu darbu. Jaigu kas užsiima orginaliszku darbu, tai sumindžioja mokslo tiesas, dëlto kad raszėjai ne visada gerai pažinsta tą mokslą, kurio pranaszu savę apskelbia. Gydytojai raszo apie tėologiją, tėologai lapie teoriją evolucijos, perkupcei apie estetika ir t. t., o darba, žinoma, atlieka, jaip tik atlikti. Ar tai gerai? ar taip elgdami isz tikro galėsime pasikelti tautiszka? Idėaliszka gyvenimo dalis turi likti nustelpta, nės nėra tinkancziu artoju, o jaigu kartais ir atsiranda tokie, tai tingi arba ir nenori pavesti savo darbu dël tautystės, nės ji mažai gali dūti pelno.

Mažiausei turime muziku; dëlto mus melodijos ne surinktos, niekur ne sunaudotos ir ne pažinstamos platesniam svietui. Užtenka mums to, ką girdime nū kaimo skripkoriu, bet jau ir jiejeje musu melodijas maino ant svetimu atliekanu. Ar tai taip pridera buti? Idant pastoti muziku tikru, reikia ilgiaus dirbti, ne kaip norint likti gydytojumi, amatninku, arba advokatu. Pabaigimas muzikaliszkos konservatorijos da ne padaro žmogū „tikru muziku“, kaip ir universitėto diplomas da ne dūda „mokinto“

Jaigu sviete atsiranda visokios mokslo dalys, tai tur buti jos reikalingos ir naudingos. Dėlkogi musu brolei ne į visas jas kabinasi? Dėlko griebiasi tik prie tu, kurios tūjaus po iszsimokinimo dūda materijaliszka nauda, o niekina kitas, da grazesnio uždėjimo, bet reikalaujanczias arba ilgesnio mokslo, arba ne dūdanczias iszsyk pelno? Sziaudien da tulos dalys rodosi mums naudingomis, vienok tegul tik visi prie ju kabinasis — ir jos pradės dūti mažesnę nauda.

Tapat matome ne tik mokslo dalykūse, bet ir kitosi profesijose: Lietuvei da isz paproczio prisilaiko žemdarbystės, nors nauda isz jos labai susimažino. Nauju profesiju mes jieszkome

tikiu, kurios ne reikalauja ilgo mokslo ir tūjaus atnesza pelną. Isz amatninku yra tarp mus tiktai vieni beveik sziaucei ir kriauczei — kitigi amatai užimti svetimais. Bet mus sziaucei ir kriauczei ne tinka dël miestu, o pasimokinti ne nori, dėltogi ir tie vienintelei mus amatai miestūse patenka į rankas Žydu, arba kitu atėjunu.

Prekystės nesuprantame visai, o sulygsziol tauta musu ne turėjo ant to kelio ir tinkancziu mokintoju vien tik isz priezasties vienpusiszko supratimo mokslo. Į kokią naują gyvenimo dalį pažiurėsime, visur musu laukas susaurintas svetimais, geriaus už mus suprantanczeis padėjimą.

Ar ne laikas jau, idant savo dirvą atsimiti nū svetimu kokioje nors dalyje?

Vienok dëlto reikalingas visapuiszkas supratimas mokslo.

j-a.

Antanas Valys.

Apsysaka paraszė Jonas G . . . y s.
(Tasa).

Nejaugi mažas pauksztelis turi daryti gėdą žmogui, augszciausiam sutverimui? Žiurek ant szitos liepos, po kuria tiek vakaru praleidai: ar butu ji taip puikai iszaugusi, taip placzias szakas turėjusi tokeis lapais apsipūszusi, jaigu butu pasodinta buvus sziauriniose szalyse? Jūg savo kambaryje turi palmas, kurios ant tėvyniszkos žemės debesius virszunėmis pasiekia, o czia sumažėjo iki mastū ilgio ir vos tik kelis lapelius iszleidžia. Ne buvai tamista (apleidus) pametus tėvynės ir dël to ne numanai, kaip sunku gyventi svetimoje szalyje. Aplankiau daugel krasztu, daugel žmoniū macziau, vienok niekur ne jaučiau savęs taip liūsu, taip linksmu ir laimingu, kaip Lietuvoje, tarpu savo žmoniū, tarpu savo lauku ir kalnu. Vaikszezioldamas po puikiausius sodus, kur beveik ant kiekvieno žingsnio randi gražiausius daigtus dël akiu paraminimo, bėgdavau misle į Lietuvos miszkus. Puikiai žolynai ne linkmino manęs taip, kaip linksmina prastas rutu krumelis. Vasaros saulė negana dël manęs buvo karszta, o sziaurinis sniegas regejosi ne taip baltu . . . Ne; tik tėvynėje tikrai žmogus gyvena ir negali nei jos užmirszti, nei pamesti, kaip ne gali atmaintyti savo budą . . .

Taip jiemdviem besznekant jau suvis suturemo kada pasikėlė idant namon eiti, užgirdo balsą Daubarienės, szaukianczios jūdu ant arbatos. Antanas ėjo greta su Ona, galvą nuleidęs ir suraukęs kaktą. Žvilgterėjus ant jo Ona, paklausė:

— Ar tamista pyksti ant manes užtai, ką pasakiau?

— Ne pykstu, tik mislyju, ką czia ryt su tamista pradėti skaityti, idant geriaus pažintum, kaip tuli žmonės savo tėvynę mylėjo.

Vasaros pabaiga artinasi placzeis žingsneis.

Ir saulelė nebetaip kaitino, ir dieneles darėsi trumpesnės ir smulkus lytus dažniaus žemę laistė. Ukininkai, rugius suvežę ir pudymą pakartoję, kropsztė vasarojaus lauką, tai linus raudami, tai miežius kirsdami, tai pjaudami susipainiojusius žirnius. Obelys sodūse, sveriamas nusirpuseis obūlais, nuleido szakas iki paczios žemes. Senos bobelės ir vaikai kas ryt isz giriu tėsė rėczkas, su kaupu prikrautas baravykais, lepszemis ūmedėmis paliepėmis ir raudongrybeis; ne viena bobelė, ilgiaus po szilą grybaudama, atrado jau ir rudokes ir namon neszdama, taip sau kusztėjo: sztai jau rudokės dygsta — neilgai trukus ir rudenį su lauksime. O,

dievuli, kaip tai laikas greitai bėga! Piemenys, pamatę skrendantį į vasariu krasztą gerviu pulkelį, nutraukė nū savo galvu kepures, suka jas ant ranku, idant gervėms kelią sumaisyti. Ilgakojai garnei vadžiojo po rugienas pulkus jaunikliu, rinko varles ir pratino vaikus prie ateinancios ilgos kelionės. Namines žąsys su rėksmu skraidė nū kalno ant kalno, bandydamos užaugusius sparnus. Ir žolės nuvyto, ir medžei nebe taip žaliavo, o lapai, vėjui pucziant krito nū szakelin ir ritėjo per laukus . . . Artinosi laikas myrio ir ilgo miego. Tik ant veidu darbinjku linksmybė žibėjo, nės buvo tai pabaiga sunkiu darbu, dūnos skalsa ir atilsio dienos.

Su vasaros pabaiga priėjo Antanui laikas su Dau barais atsiskeyimo. — Jau tik keletas dienu pasiliko iki susznėkėtam laikui. Antanas, darydamas sau peržvalgą pereitos vasaros, jautė, kad ne išpildė ir pusės tu darbu, kuriūs per vasarą pabaigti norėjo. Vienok noras atgal Ramuciosna pagryžimo buvo toli mažesnis, nei pirmose dienosose po pribuvimo į Daubariszkius. Kiek kartu pamislyjo apie iszvažiavimą isz Daubariszkiu, tiek kartu jautė, kad jo szirdį lyg kas spaudžia. Juk gal ne suėjo dar į tokią su Daubarais bendrystę, idant jūs apleizdamas jaustu liudnumą, kaip atsisveikindamas su savo szejmyna. Ar taip jam patiko ju gyvenimas? Ne, priežastis tam atsitikimui prasta ir aiszki: Ona Daubarytė buvo daili, Antanas-gi — jaunas. Tai ir ne dyvas, kad prisiartinantis laikas persiskyrimo suvis Antaną ne ramino. Ir pats Antanas nesivyle, kad taip bus jam sunku apleisti jauną mergaitę. Praleizdamas su Ona beveik kiekvieną vakarą, skaitydamas drauge knjgas ir aiszkindamas mislis kuriu supaisyti ne galėjo jauna jos galvelė, Antanas netrukus iszpamatu Oną pažino, prie jos priprato ir, sakydami, kad ją pamylėjo, ne labai nū teisybės atsitolinsimė. Ar pats Antanas suprato, kad jo szirdyje meilės žiburys praszvito — sunku pasakyti; vienok tą prie Onos prisiriszimą vargu galima buvo kitaip pavadinti. Iszejdamas pasivaikszczioti, taikino, idant su Ona susitikti; norėdamas nūszalei kur atsiesėti, beveik visados iszrinkdamo tokią vietą isz kurios aiszkišaus ir greicziaus galėtu Oną pamatyti. Ar be savo žinios, ar tyczia tai darė — sunku ispėti; galimas daigtas, kad to akys jieszkojo, ko szirdis geidė.

Ir Ona, nesibaidė Antano. Tarpu visu jaunikiu, kurius lygsziol pažino ir kurie aplankydamo jos motynos namus, nei vienas ne buvo į Antaną panaszus, nei vienas ne atsiszaukdavo su tokeis žodžiais, kokius ne syki nū Antano iszgirdo. Kada kiti jaunikei niekad ne užkabindavo savo kalbose abelnai svietiszku klausymu, pabaigdami viską ant pasakojimu apie medziokles, arklius ir szkokus. — Antanas tokiu dalyku niekad ne pakliudė. Buvo taip pat, kaip kiti jaunas, vienok pagal savo rustumą regejos tarp ju kaipo mokintojas tarpu vaiku, kada, paklausęs jaunu szunbajoriu kalbos atsitraukdamo szalin, — gana buvo tik pamatyti jo ironiszką szypsojimą, idant suprasti, kaip netikuseis žmonėmis jūs skaite. — Ona viską tą matė ir suprato, kad Antanas buvo suvis kitoniszku, kaip tie jaunikei su kureis lygsziol susitikdamo; suprato, kad Antanas, kaipo žmogus, neprilyginamai augszczišaus anu stovėjo ir toli jūs pralenkė. Ir mislys, ir žodžei ir pasielgimas Antano buvo tokie, kokie, pagal Onos nūmone, kūlabjausei vyrui yra pritinkanczeis. — Jaigu Antanas ir ne dasiekė to idealo, kokį Ona vyrūse matyti norėjo, tai vis gi jis buvo arczišaus prie to idealo, nei kiti jos pažįstami; labjaus panaszus į toki vyrą, kokį galima butu ne tik gūdoti, bet ir pamylėti. — Arczišaus su Antanu susipažinus, kasdien daugiaus apie jį mislyjo ir kasdien atrasdavo jame daugiaus proto, gerumo,

iszminties, o gal ir dailumo. Jau tai datirtas daigtas, kad musu mislys tenai labjaus krypta, isz kur musu ruzeszczei iszejna. Antanas, turi buti, nemažą rupestį Onai darė, nės ji tankei iki rytui akiu ne užmerkdamo, apie jį bemislydama. Jieszkodami gi žmoguje ar geru ar blogu pusiu — atrandam tas, kurias atrasti norime; ir Ona, tur buti, geru pusiu jieszkojo, nės tikt geras atrasdavo.

Dražumas, su kuriūmi Ona nū pirmos pažinties prisiartinjo prie Antano, praszydama, idant jis iszaiszkintu nesuprantamus jai dalykus, palengva pranyko ir Ona pradėjo reczišaus klausinėti, nors dabar ilgiaus drauge su jūmi skaitydamo. Priežastis tam buvo menka ir kebla baimė. Ona bijojo, idant klausinėdama pati sau gėdos ne padarytu, nės galėjo taip atsitikti, kad jos paklausymas pasirodytu Antanui jūkingu, o tokiu budu ir ji pati pasiliktu jo nūmoneje neapszviesta ir mažai ką iszmananti mergaitė. Kolaik Antaną mažiaus pažino, kolaik mažiaus apie jį mislydavo — tolaik drašei klausinėjo ir suvis nesigėdino. Dabar jau kitaip buvo: kiek kartu prireikėjo paklausti tiek kartu turėjo prisipažinti, kad žemiaus Antano stovi — ir jos savmeilė smarkei kentėjo. Klausyti jo paaiszkinimu, prasztyti iszriszimo nesuprantamu dalyku, tai yra prisipažinti prie stokos mokslo, buti tik mokintinė; dabargi Ona — geidė, idant galėtu ne tik priesztaurauti Antanui bet dar jį patį pamokinti. Teisybė, Antanas niekad jos paklausymu ne iszjūke ir vienopai aiszokino, ar tai prasti dalykai ar svarbus, bet vis-gi ne smagu buvo prisipažinti prie mokintinio padėjimo. Delto-gi Ona ne syki, ir dabar nutylėjo, kada paaiszkinimą sau už naudingą ir reikalingą numanė. Antanas greit suprato, dėlko Onos klausymus reczišaus užgirzdavo ir nepaklaustas aiszkindavo, buk parodydamas, kad jis pats geriaus suprasti nori. Toksai Antano pasielgimas iszvien naudos skaitymo knjgu ne sumażino ir Onos savmeilės suvis ne kliudė.

Ir Onai nesmagu ant szirdies buvo, kada prisiartinio laikas Antano iszvažiavimo. Niekam ir nieko ne sakė, vienok arczišaus prisiziūrėjus, galima buvo pažinti, kad jos linkimas budas szjek-tiek atsimainė, o tuntavimas apie ukystę nebetaip krutnus buvo: tai szejmynos prigulinczei ne prižiūrėdamo, tai miltus iszberdamo, tai raktus prie duru užmirszdamo, tai pietus pavėlindavo, o kitą kart ant lango pasirėmus ilgą metą laukan žiūrėdamo, sedėdama ant vietos lyg prikalta. Daubarienė matė, kad duktė ne rami, bet nieko ne numanė apie, priežastį jos neramumo.

— Kas tau, Ona? Ar tu nesveika? — paklausė matydama dukterį besėdinczia ant vietos jau keletą valandu. — Asz sveika — atsakė Ona, szokdama nū lango, ir apkaitus lyg sugauta ant blogo darbo.

(Toliaus bus.)

Iszplatinimas žemesnes vandens faunos paukszczeis.

Kiekvienas klimatas, kiekviena vieta ant žemės, per atmainingumą gamtiszku iszlygu, turi sau atsakanczią fauną ir florą: pietu szalise auga vynvūgės, sziaurinėse gi-spyglemedžei, samanosi; tekancziame vandenyje randame vienokius gyvėsius, o stovincziame kitokius. Įvyssimas gyvėsiu priguli nū maisto ir kitu apieliukiū, ir turi pradzią tik nū tėvu, nės įvyssimas be tėvu negalimas, kaip tai darodyta biologu (Virchow Pasteur ir kt.).

Dėltogi iszpradziū labai visi stebėjosi, kad balose, vos atsiradusiose po lytūi, užtemyta buvo daug kirmėlaicziū ir kitu minksztgyvėsiū, kurie ne galėjo nukristi lyjant, arba buti ant sausos žemės, arba vėl atvykti isz aplinkiniu balu, dūrpinyeziū, ežeru ir kitu vietu.

Vėliaus, kada Aloizas Humbert'as ant paukszcziū plunksnu rado kiauszinukus luksztgyvėsiū, pradėjo iszguldinėti szią dalyką tarpininkyste paukszcziū. Neuzilgo ir kiti mokinti suteikė apie tai daug naudingū žiniū, bandymu ir patėmyjimu. Darvinas žoleles, paimtas nū sparnu laukinės anties idėjo į tam įpatinę indą ir priveisė visokiū minksztgyvėsiū; vėl taspat gamtžinys, idėjęs anties koją į vandenį, kur buvo minksztgyvei ir ju kiauszinei, matė, kaip tik ką iszsiritusios kirmėlaitės apspito anties koją ir drucei prie jos prilipo ir tik vėliaus, sziek tiek suaugus, paczios atsikabinėjo; kada koja buvo iszinta isz vandens ir laikyta drėgname ore, tai minksztgyvėsei da tebeliko gyvais 12—24 adynas. Tokiu budu Darvinas darodė, kad paukszczei gali platinti veislę mažesniuju gyvėsiū gana placzei, nės per maž daug 24 adynas antis arba žuvėdra gali nulėkti 600—700 angliszkū myliu.

Pereitą metą. Francuzu zoologas Jul. de Guerne da aizskiaus ir rupiaus iszluksztėno tą klausymą. Jis pasirupino konūgeriausias dėl tyrinėjimoantis ir, iszplovęs nū koju ir sparnudumblus, isztyrinėjo vandenį su pagelba mikroskopo, na ir rado įvairius mažgyvėsius smulkius vandens augmenis ir kiauszinukus su įpatingomis plievutėmis aplink.

Dabar jau, žinoma, nieks ne gali abėjoti apie tarpininkystę paukszcziū persikėlime gyvėsiū isz vienos vietos į kitą; tik lieka iszrodyti, ar tik ant koju ir plunksnu galima rasti smulkius gyvėsius, ar taip-gi ir viduriūse; ant galo — ar szitame dalyke tarpininkais yra vien tik paukszczei.

Dr. Otto Zacharias, isztikimas gamtžinys, tvirtina, kad ir mėszlūse paukszcziū yra gyvėsei isz vandens faunos, tankiausei mikroskopiszkos organizacijos.

Galimas taip-gi daigtas, kad ir tuli vabalai, gyvenantieji vandenyje, pasikėlė į orą, gali platininti vandens smulkią fauną; tokius vabalus vėjas kartais gali nuneszti labai toli. Taip-gi sir Ch. Lyella padūda žinę, kad vienakart buvo sugautas vandėninis karklvabalis su prilipuseis prie jo minksztgyvėseis. O szitie karklvabalei, kaip sako Darvinas, gali atlikti labai tolymas keliones: vieną kart atlėkė tas vabalas ant garlaivio, kuris buvo atsitolinęs nū kraszto ant 45 myliu.

J. Szidasas.

Audiatum et altera pars.

Korespondentas rusiszkos laikraszcziū *Novoje Vremia*, p. A. V. (arba tiesok sakant p. Vladimirov,

kuris nežinia dėlko slepia savo pravardę, nės jį ir taip gerai pažinstame kaipo antagonistą pono Kojalovicziaus tikėjimiskūse dalykūse) vėl savo raszte pasiekė Lietuvos. Garsus darbininkas ant dirvos iszlenkavimo (*raspolaczenija*) kataliku bažnyczios, dabar, pasiekęs Lietuvos iszską alfabetą, sziaip raszo:

„Ar lotyniszkas afabetas, ar kirylica?“ Ant szito klausymo atsakytą jau priesz dvidesimtiū metu paskutinai ir pradėta jį pildyti. Pripažinta, kad raidėmis smulkios Lietuvos iszskaitiszkos gentės turi buti kirylica, ar tai isz prieszties arczios giminytės su gentėmis sziaurinės Rusijos iki paczei Volgai, ar tai dėlto, kad Lietuvos iszskaitiszkos gentė yra tik dalis ir beesti rubežiūse didelės Rusu valstijos, kuri vartoja kirylica. Dėltogi neuzilgo po 1863 metu atspauszta pagal kirylicą žemaitiszką maldakningę dėl kataliku; ant užminimo p. Kornilov'o, tame laike priglobėjo mokslo Vilniaus apyrubės, vienas mokintas, pažinstantis gerai žemaitiszką kalbą, atspaudė Vilniuje tapat kirylica žemaitiszką dėl prastu žmoniū kalendoriu, kuris ketino iszieti kasmet, tokiampat pavidale. Stojęs-gi Vilniaus general-gubernatoriu Potapov su dardė viską, taip kaip ir kitus rusiszkus dalykus toje szalyje ir ilgą metą nieks apie jūš Vilniuje neatsiminė. Ant galo, paskutiniūse jau metūse, klausymas tas vėl tapo užgautas, tik suvisai isz kitos pusės, nės pripažinta, kad Lietuvos iszskaitiszkos gentė turi vartoti „alfabetą lotyniszką.“ Autoriumi to krutėjimo pasirodė kokis ten p. Volter, kuris net pervertė žemaitiszkai pravoslaviszką liturgiją Szv. Jono Chrizostomo, atspaudė lotyniszkomis raidėmis ir tikisi pavesti dėl vartojimo Vilniuje. Tą autoriaus sapną galima tik tūmi iszteisinti, kad jis nieko nesupranta apie valstijos rusiszkus reikalus tame kraszte. Ne pro szalį bus pridurti, kad pervertimas liturgijos p. Volter'o, atsispirent ant nūmonės vieno Vilniaus mokinto, mokanczio gerai žemaitiszkai ir apsipacziavusio su tikra žemaitaite, yra labai nesutaikus.

„Ne kalbant jau apie antivalstiszką tendenciją įvedimo lotyniszkū raidziū į žemaitiszką liežuvi, kamgi reikėjo jvesti pravoslaviszką liturgiją žemaitiszkai? Visi gerai žino, kaip Žemaitėi fanatiszkai laikosi katalikystės, tai bentgi dabar, sziaudieninėse iszlygose, negalima yra tikėtis, idant Žemaitėi prisiglaustu prie pravoslavijos. Žingėdingiems užtenka atlikimas pravoslaviszkai bažnyczios dalyku rusiszkai, kaip antai Panevėžyje, arba kitūse didesniuose Žemaitijos miestūse, dėl tos prieszties kad dabar daugumas jaunu Žemaitciū, turincziū net po trisdesimtis metu, nors silpnai kalba rusiszkai, bet ganėtinai supranta tą kalbą ir beveik visi mokinosi jos savo rusiszkose pirmamokslinėse.

„Vienybė rusiszkos kalbos ir vienybė kirylicos spaudoje tai pamatinis akmu musu naminės valstiszkos politikos. Dėltogi pridėra mums, kiek įgalint ir staczei remti minėta politiką įvedimo rusiszkos kalbos ir kirylicos — viena ir kita traukia prie susivienijimo valstijos, o per tai pridūda jai pajėgu ir spēku: Volter'o gi sapnas budina tikrai atsitolinimą ir iszsiskyrimą.

Prie to rėdytė *Nov. Vrem.*, pagirdama viską, ką jos korespondentas raszo dalyke alfabeto, pridėda ir nū savės, idant platinimas Lietuvos iszskū rasztu su kirylica (ar tik ne su „graždanką“? o gal p. Vladimirov mislija apie „cerkviszką“ liežuvi? nežinia, kaip buvo originale) be prievartos eitu.

Ar teta pavirstu į tetėną, jaigu jai užaugtu usai, ar kiryliciskas afabetas būt užėmęs tinkanczią ir geidžiamą Rusais vietą Lietuvos iszskūje, jaigu jis po lenkmeccziū tūjaus ne butu Lietuviams primestas isz vien su uždraudimu lotyniszkū raidziū — tikrai nežinia, bet tūmsyk jo platinėjimui, jaigu butu prisilaikę sziaudieniniu prisakymu rėdytės *Nov. Vrem.*, butu galėję gerai sunaudoti lūmiszką antagonizmą Lietuvos iszskūje ir Lenku ponu.

Sziaudien jau dirva dėl užauginimo Rusu tetai netinka, nės ant jos užaugo kitokie vaisėi, kuriū neisznaikins jau anė linkstantieji į visas puses, tankei sau prieszingas, prisakymai *Nov. Vrem.* su virszumi ketvertamziš prievartu ir uždraudimu, uždėtu ant gyvenimo ir tautiszkos iszsivystimo Lietuvos, priverstu dėl savo sziau darbu jieszkoti nakvynės Vokietijoje, vietan suartinimo Lietuvos su rusiszką gente ir Rusijos valdžiomis, užgimdė tikrai neuzsitikėjimą jos siekimais ir nekentimą visko, ką jį su prievarta primeta. Dabar jau per vėlu kalbėti apie platinimą be prievartos kirylicos, arba ir kitokio užmanymo garsiu rusiszkū iszradėju, nės kiekvienas toks iszradimas, vos tik pasirodė, randa jau neuzsitikėjimą ir baimę tarp tu, kur jį iszbandyti žada.

Norėdami ir mes užsipelnyti ką nors nu Rusijos — medalį su parasu „za userdije“ (für Sorgfalt), ar „za spasenije pogibajuszczich“ (už išgelbėjamą dingstanczių), o jau mažiausei nors pagyrimą rusizsku publicistu ir tulu per daug gilaus mokslo professoriu, įpacz isz dvasisskos Peterburgo akadėmijos, norime apreikszi iszradimā, palengvinantį Rusams darbā kalime užmanymu nivelacijos tautiszku skirtybiu Priebaltiszkos rėdybose, Finlandijoje, ar ant Kaukazo. Tiktai pasilikame dėl savės tiesas iszradėju, nės gerai žinome, kad toliaus ir tarp Rusu patrijotų atsiras norintieji paverži sau musu užmanymā (Kojalovicz ir Vladimirov su savo gazdinimais jau kaip kada artinasi prie mus užmanymo ir dabar, bet da visai mus nepavijo).

Kad platinimas tarp svetimtaucziu rusizsku idėju, garbinimas Rusu apszvaistos ir darbai, nivelujantieji tautiszka skirtybė ne gali sziandieninėsa formose iszsi-sklėsti be prievartos, rodosi priderėtu suprasti ir dirbantiems be matomos naudos iszradėjams visokiu patrijotiszku užmanymu. Mes tai matome, matome taipgi, kad valdziu pragumai ir įstatai dėl nivelacijos ne užtenka, dėltogi padūdame czia savo užmanymā, ką apie susivienijimą Lietuviu su taip labai altruiziska Rusu tauta:

- 1) Kas iszdrystu ne tiktai lietuviszkai kalbėti, bet ir mislyti, buk tai Lietuvei dėl savo rasztu vartoje kada nors ne kirylishzkā alfabetā — uždrausti tam valgyti ir gerti (iszskyrus „sivuszka“, nės už ją renkasi akczyzė) per szesziis mėnesius; o pas ką rastu nors gautā palaikūse nū tėvu, lietuviszkā knija, atspaustā lotynizskomis raidėmis — tą nūgā žiemos laike iszvaryti į girę ir užginti visiems „strožajsze“ (ruszcziausei) priimti jį į namus dėl pasiszildymo.
- 2) Kas iszdrystu lietuviszkai užmerkti akis — atimti nū jo turtus ir uždrausti jam užsidarbauti ant dūnos, daleidziant tiktai atlikti lauko darbus pas Rusu kolonistus, absigyvenusius Lietuvoje, tik ne galinczius apsidirbti, nės pridera jiems isz patrijotizmo padidinti naudā isz akczyzės, besėdint karcziamoje arba pratintis prie arkliavagystės, buk tai tas dalykas naudingas esąs karės laike.
- 3) Kas iszdrystu pavadinti lietuviszkai arklį „bėriu“, arba „sarcziu“, jautį — „szėmiu“, „margiu“, ir t. t. — atimti visus daigtus, pavadintus lietuviszkais vardais, ir atidūti Rusu kolonistams.
- 4) Motynas, drystanczias gimdyti vaikus Lietuveis, pavesti kazokams, idant tie dūtu joms paragauti visā saldybė rusizskos civilazacijos ir rusizsko altruizmo.
- 5) Daleidus katalikystę, nors ant trumpo laiko, žinoma atėmus bažnyczias (dėl užkarantu ir taip perdidelė geradejystė, jaigu jiems daleista melstis nors sziaudinėse budose) — tai, idant nedaleisti jokio tarp Lietuviu susiartinimo, pridera vadzioti jūs su virvėmis ant kaklo; dėltogi iszpultu prie kiekvieno paskirti urėdnikā ir keletā kazoku ant dūnos tu, kuriūs tie sargai dabos. *Utile dulci!*
- 6) Ne daleisti Lietuviu į vidutines ir augsztesnes mokslavietes, iszskyrus tiktai žadama Vilniuje pravoslavizskā dvasizskā akadėmija.
- 7) Uždrausti „strožajsze“ rugoti ir skūstis ant skriaudimu rusizskos tautos (sziandien nedaleista skūstis ant sentikiu už vagystas ir pakiszimą ugnelės, nės jie yra Rusais). Už skundus ant urėdninku, jaip tik Rusu, iszsiųsti skundikā į „katorgā“ bė jokio sudo, nės tasai nereikalingas.

Na, ar ne *extra fine* patrijotizskas rusizskas programas, mumis iszrastas? ar už jį ne priguli mums dovana kaipo pirmiems iszradėjams? Tikime, kad nors pp. Kojalovicz ir Vladimirov pagirs mus kokiame ru-

siszkame laikrasztyje. Reikia tiktai: tą musu iszradimā sunaudoti. Na, ponai Rusai, tik drasei! „mylosti prosim!“ (meldžiami). Iszaiszkinti czia paveiksłai nedaug skiriasi su užmanymais savstovės rusizskos kultūros (priesz kuriā visa kitokia civilizacija tai niekas, nės visame sviete iszmintis Rusu didžiausia!) ir tinka su vidurine Rusijos politiszka etika. Jaigu jie ne turi tikro iszmingingo pamato, apie tai rupintis ne reikia; lyg kiti Rusu bandymai ir programai stovi ant iszmintingiesnio pamato? kur iszmingingi, kur ne vienpusiszki, kur moksliszka isztyrinėti?

P. Vladimirov baidosi fanatizsko prisirizsimo Žėmaicziu ir Lietuviu prie katalikystės ir draudzia erzinti žmoniū sauzinę (nei Kojalovicz, nei *Nov. Vrem.* tokios baimės ne turi), bet kodėlgi jisai ir jo draugai nesibijo užgauti jausmus Lietuviu, lygei fanatizskai prisirizsusiū prie savo alfabeto? Kur czia konsekvencija?

Priglobdamas vienybę rusizskos kalbos dėl visu valstijos daliū, užmirszta, kad turintieji kitokias kalbas lygei su fanatizmu jas myli, kaip p. Vladimirov savo rusizskā. Kagi, isztikro, laimėtu svetimkalbei, atidavę savo kalbā, idant tiktai susitaikinti su sapnizskais norais p. Vladimirov'o ir jam panasziu? Be abipusinės naudos tokia sutartė ne galima yra, įpacz kada nū vienos pusės puskvailė fantazija reikalauja atidavimo brangiausio turto. Nū vienos pusės dėl garbės Rusijos reikalaujamos aukos, o kagi už jas dūda valdanti pusė? kagi, isztikro, žada už tai fantazija p. Vladimirov'o?

Vienok teisybę pasakoja, buk tai vienybė kalbos dūda tvirtybę vieszpatystei; gerai, bet kokia nauda ir isz tos tvirtybes, jaigu valstija ir už padidiniā tvirtybės savo nieku ne užmoka, kum tikrai užmokėtu visi kiti už aukas dėl padidinio tvirtybės? Gal pelnytume pagyrimā nū rusizsku korespondentu, vos mokancziu kaip kada raszyti, kurie tankei nežinotu ir už ka girti mus; ir p. Vladimirov'o fantazija vargei supranta, dėlko ir kokiū budu ta vienybė kalbos ir alfabeto didina valstijos tvirtybę.

Mums rodosi, kad nivelacija kalbiszka, alfabetiszka, tikėjimiszka arba tautiszka, vedama be sutikimo tu, kuriūs sunivelūti nori, gimdydama tik naminius vaidus tarp siekencziu prie svetimu turtu ir tarp ginancziu savo locnastį, gali tiktai sumažinti vieszpatystės tvirtybę — o tai rodosi negeistinas dalykas dienose valstiszku nesutikimu. Jaigu taip, tai ar ne iszmingingiaus butu, idant nutiltu visokios kvailybės ir fantazijos norincziu pasirodyti su savo rasztu laikraszciūsi, o ne suprantancziu nieko apie tai ką nori raszyti? ar ne geriaus butu, vieton to visko, labjaus susipažinti ir susiprasti ir susitaikinti taip, idant ir avis liktu ir vilkas butu sotus? Vienok tokiū noru tarp Rusu ne atitinkame.

Szernas.

Isz tėvyniszkos dirvos.

Sunkus susineszimas tarpu Lietuviu. Kurgi ne bus sunkus, jaigu ir patys Lietuvei prisideda prie jo trukdymo. Jau daug kartu girdėjau patėmyjimū, buk tai Lietuvei ne atsakā ant laiszku su svarbjauseis klausymais, arba taip suvėlinā atsakymā, kad jis paskui niekam jau ne tinka. Raszantis sziiūs žodziūs turėjo progā ne vienkart persiliudyti, kad tai tikra teisybė. Žinoma, kaltinami tik inteligentai, nės prastas žmogus gali nesuprasti svarbumo to dalyko. Inteligentas-gi turi numanyti, kad jau pats mandagumas apszviesto žmogaus verezia atsakyti ant klausymo. Bet mandagumā palikime szalyje —

ji ne visi pripažįsta ir ne visi supranta — nu-rodysime ant svarbesnės prievartos atsakinėti ant laiszku. Ar inteligentas, kuris tingi paimti plunksną į ranką, idant atrasyti, pamislyjo ka- danors, kiek blėdies gali padaryti jo tinginumas? Karszcziausi norai, doringiausi užmanymai, pui- kiausios mislys turi žuti, naudingiausei pradėtas darbas turi sustoti kartais tik dėlto, kad ne buvo atsakyta ant laiszko arba visai, arba paskirtame laike. Ne nori atsakyti dėl kokios nors prie- žasties, tai nors dūk žinę, idant tavęs nealsintu klausymais, nės ne atsakysi.. Neatsakyti-gi visai ir priversti klausentį trukditi laiką, belaukiant atsakymo, tai ir negražu ir nepadoru. Nereikia, man rodosi, aiskinti, kad czia kalbėjome ne apie privatiszkus laiszkus, tikt apie turinczius sujungmę su reikalais visos Lietuvos.

Kita, žinoma jau gerai, priežastis trukdymo susineszimu — tai pacztinai urėdninkpalaikei maždse miesteliūse ir kaimo kancelariju rasztininkėlei, kurie dėl savo apszvietimo vieton knįgu, nės jos storokos ir ne visur dūdasi suprasti, skaito laiszkus, pereinanezius per ju rankas — laiszkas, teisybė, yr plonesnis ir paraszytas lab- jaus suprantamai, o da perskaitęs laiszką turi medegos papliaukszti szį ta, kaipo žiniunas visokiu naujienu, kitiems nežinomu. Atvožęs svetimą laiszką, jau negali jo atidfti pagal antraszą ir turi naikinti. Jaigu suprastu tie „žingeidžei“, kaip neiszpasakytai bjaurus pasielgimas atvožimas svetimo laiszko, tai, iszsigandę savo darbo, liautu toliaus piktadarauti. Nesykį laimė arba ir gy- vastis žmogaus kybo tik ant laiszko o czia jis pra- nyksta ant paczto, arba kancelarijoje. Pavyž- džiu atvožimo svetimu laiszku urėdninkeleis tu- rime ne vieną. Man rodosi, kad galimas dalykas atrasti pragumus dėl sustabdymo tu piktadėjysz- cziu ir įtaisymo „sznipams“, beknisaneziams sve- timus laiszkus, „rinkiu“, nelyginant, kaip tuliems naminiams gyvūliams, kada negalima ju atginti nū knisimo pievu arba bulviu.

Neipersenei Pajevonyje Suv. red. policija perkratė kunigo namus ir net bažnyčia, bejiesz- kodama lietuviszku knįgu. Nieko vienok ne rado. Policiją nuvedė kokia tēn „cypdavatkė“ (simia peregrinans), norėdama atmonyti kunigui už tai, kad ją pavarė, kaipo netikusią tarnaitę. Priesz tai da, policija kratė namus ukininko A., netoli Pajevonio, ir taipgi kratymas pasibaigė be jokiu blogu paseku. Szis kratymas liudnesnis, nės czia, kaip visi sako (o, kad tai butu melas!), kad prie užtraukimo policijos prisidėjo sziek tiek ir inteli- gentai. Mat A., mylėdamas lietuviszkus rasztus, iszdryso skaityti ir tokius, kurie ne visiems ap- linkiniams patiko. Taigi ne galėdami kitokiu budu uždrausti A. skaityti piktraszczius, jieszkojo pagelbos pas policiją idant ji atimtu nū A. tūs „netikusius“ veikalus. Lietuvei pardūda Lietuvį

į rankas policijos! Jau pats geidimas atmonyti savo prieszams artina žmogų prie žemesniuju sutverimu, pas kuriūs tas instinktas labai iszbujojęs. Jaigu minėti skundikai ir ne spėjo da per ap- szvietimą apžeboti to instinkto, tai tegul žino, kad szaukimas pagelbos pas paslaptinę policiją taip nugramzdina doriszškai žmogų, kad prisikelti akise svieto jau niekad ne galima. Visi, kiek girdėjau, skelbia tą atsitikimą taip, kaip czia pa- dūtas, ir neatsirado nei vieno prieszingo balso. Vox populi vox Dei. Vienok, antrąkart sakau, kad ne noriu tikėti tam ir turiu viltį, kad kas nors iszrodys neteisingumą tu skelbimu ir ap- valys supurvintą akise Lietuviu garbę kaimynu A.

Važinėdamas szia vasarą po Lietuvą, užte- myjau, kad piemenukai (paleisti ant vasaros isz pirmamokslinycziu mokintinei) stengiasi, kaip įma- nydami, kalbėti tarp savęs maskoliszkai ir norei raszinėja ant sienu ir tvoru, maskoliszkai taipgi, bet tokius žodžius, kuriūs galima iszgirsti vien tikt nū maskoliszku kareiviu. Tėvai, nesuprasdami nieko, džiaugiasi, kad ju vaikelei „mokinti“, nės jau moka ir kalbėti kitoniszškai ir da raszyti; Tėvus, nei vaikus nēr ką kaltinti — vieni nieko nesupranta, kiti per jauni. Pavyzdis eina isz virszaus. Jaigu inteligentai susirinkę kur, meta lietuviszką kalbą ir pradeda kalbėti tarp savęs kitoniszškai, idant pasirodyti, kad „mokinti“ ir „na- vatnesni“ už prastus žmones, tai ko norėti nū mažu vaiku, kurie negali da savim valdyti ir isz paikumo geidžia pasirodyti, ką tikt jie moka? Ko norėti nū tėvu, kuriems juk smagu matyti, kad ju vaikelei jau „navatnesni“ ir gali apsieiti be lietuviszkos kalbos? Kada tėvai tu vaiku pa- matys, kad mokinti ne laiko sau už nusidėjimą lietuviszką kalbą, pasakys savo vaikams: „žiurėk, vaikeli! ana daktaras, kunigėlis ir sudžia, toki mo- kinti, o kalba tarp savęs lietuviszškai! daryk ir tu taip, tai tur but taip reikia!“ Jr pradės maži vaikai kalbėti lietuviszškai ir ant sienu ir tvoru paregėsime paraszus lietuviszkoje kalboje, kurioje nēr nei tokiu piktu žodžiu, kokius sziaudien ra- szinėja maskoliszkai. Vaikai pripras prie kalbos savo tėvu ir ne įszmoks piktžodžiauti.

Tie maskoliszki paraszai, nū kuriu su gėda reikia atkreipti akis, liudija, ko vaikai pirmiau- sei iszmoksta pirmamokslinycziuose; o tai isz kalbos — užkeikti maskoliszkai taip smarkei, kad net pats Maskolius sudrebētu iszgirdęs, o isz raszto — nukrevezoti tokius žodžius, kurie liu- dytu, kad jau vaikas viską gali pavadyti tikrais vardais, kad jau dėl jo nēr ant svieto jokios paslapties. Koki žmonės gali iszaugti isz tokiu vaiku? Isz tokiu vaiku iszaugo tur but tūdu Lie- tuviu, kuriu laiszkus, raszytus maskoliszkai pas gimines, skaicziau sziomis dienomis. Turiu pa- aiskinti, kad laiszkus tūs raszė ne kareivei, kurie

priverstinai turi raszyti maskoliszkai, tik liūsi žmonės kuriems lietuviszka kalba neuždrausta.

Paskutiniame laike pradėjo musu žmonelės lysti prie tarnavimo ant geležinkelio (įpacz ant linijos nū Kauno iki Virbaliui), kaip musės prie žvakės. Tarnavimą ant geležinkelio turi už didžiausią laimę, taigi pardūda net ir namus ir eina siulintis stacijos virszininkui t. v. „naczelnikui“. Rodosi nieko pikto — ne nori kas arti, tai jo ne priversi, idant laikytu žemę ir ne jieszktu uždarbio kur kitur. Vienok tos „musu musės, lysdamos prie „žibanczios žvakės“, svilina sau sparnus ir gaila ju. Toks epidēmiszkas apshireiskimas noro tarnauti ant geležinkelio turi gilesnę priežastį, kaip gali pavirsziumi iszrodyti. Pagal mano nūmonę, traukia mus žmones prie geležinkelio ne uždarbis, nės jis visai menkas, tikt neapstabdomas geidimas atidengti paslaptį, kaip tai iszrodo tarnavimas, už apturėjimą kurio reikia ponui „naczelnikui“ gerai „pakiszti“. Teisybė, ir gerai „kiszta“. Sistemas „kysziu“, taip iszsiplatines tarp Rusijos biurokratijos, pasiekė jau ir prastus žmonės. Virszininkai staciju visai atvirai prekiauja vietomis ant geležinkelio ir gerai pelno. Ateina žmogus, pardavęs savo namus, pasisiulinti „ponui naczelnikui“, ar nepriimtu tarnauti ant stacijos ir gauna atsakymą: „vietos nėra, bet jaigu gerai užmokėsi, tai dėl tavęs atsiras.“ Žmogelis su didžiu noru užmoka, nės jam gražu, kad „naczelnikas“ dėl „jo“ vietą dirba. Atleikia kita „musė“ ir eina viskas, kaip augszcziaus. Žinomą, idant patalpinti naują sveczią, reikia iszvyti senesnyjį, o kaip prireikia, tai ir tokį, kuris jau buvo sau nusipirkęs vietą. Ir taip vis da capo al fine: musės lekia prie žvakės ir svilina sau sparnus, o virszininkai staciju lupa kruviną skatiką. Idant ne pasilikti apkaltintu už priėmimą „kyszio“, pons „naczelnikas“ siunczia „muses“ su pinigais pas savo paczią.

Ant tospat szakos geležinkelio, kaip ir ant kitu, yra geležinkelinei daktarai, kurie ima algą ir turi gydyti tarnus prie geležinkelio uždyka. Kaip elgiasi su mus vargdieniais viens isz tokiu daktaru, tegul parodys žodžei žmogaus, tarnaujanczio ant minėtos geležinkelio szakos: „Daktaras, atlankęs manę pasakė taip: tavo liga sunki! Jaigu dūsi penkis rublius, tai atsiųsiu geru liekarstu, o jaigu ne — tai „rundavu“ ir jos tau nieko ne maczys!“ Kur saužinė to daktaro? pravardę jo reiktu iszstatyti ant visu gryžkeliu, idant žmonės žinotu, nū ko saugotis! Kad daktarui, įpacz plėszikui (pakalbėsime dar apie jūs), lengva pastatyti penkrublį ant „vynu žemuko“, tai visi žinome, bet vargdienys turi daug prakaito iszlieti, kolaik sudės tą penkrublį. Daktaras tas supranta gerai, kad žmogus, matydamas smerties dantis, atidūtu ir paskutinius marszkinus. Vienok naudoti isz tokio padėjimo artymo

ir da neturtingo, tai gali tiktai žmogus, neturintis doriszku pamatu ir žmogiszku jausmu. O siulyti neapszviestam žmogui už pinigus „geras“ liekarstas, o be pinigų „rundavas“, matote, „ne geras“ — gali tiktai apgavikas summo gradu. Daktarai rauda, kad jiems paverzia dūnos kasnj visokie „szundaktarai“, kad prasti žmonės greicziaus szaukiasi prie kokio piemens, o ne prie „tikro“ daktaro. O kaip tie „tikri“ daktarai pralina prie savęs žmones? Plėszimas nū vargdieniu ne priguli prie pritraukiancziu pragumu. Tegul žmogus prastas pasivadins augszcziaus minėtą daktarą, tai ne tik pats iszsižadės ant viso amžiaus „tikru“ daktaru, bet da įsakys ir savo vaikams, idant ju saugotusi.

Korespondentas Kraj'aus jūkiasi, kad Vilnius ka tik pramanys, tai kitit miestai, da Vilniui besimislyjant, sztai ir padaro. Vilniaus mislis įsteigti „mokslyneczia amatu įsikunijo Gartenūse; mokslyneczia „vynininku“, apie kurią Vilniuje tiek buvo kalbėta, iszdygo Horygorkūse; „institutas dėl nebyliu“ užmanytas Vilniuje, o pastatytas Minske. Kaimynai rodos tik laukia, kad Vilnius ką dėl ju apmislytu. Jaigu Vilnius iszsiol ne įkunijo savo naudingu užmanymu, tai dabar bus jau sunku, nės užmanymas valdžiu įsteigti czia „pravoslaviszką dvasiszką akadēmiją“ ne daleis užsiimti statymu kitu mokslynecziau.

Institutas dėl nebyliu bus įsteigtas Kaune. Iszviso nebyliu Lietuviu Varszavoje ir Peterburge yra apie 150. Atsiras ju ir daug daugiau, tegul tik institutas stos paczioje Lietuvoje ir tegul tik ne bus perbrangus.

Žemiszkas bankas ant licitacijos 28 Berželio ir 13 Liepos m. isz 7 prigulincziu prie jo rėdybu pardavė tik 8 didesnes ukės, o tai: Vilniaus rėd. 3, kauno — 3 ir Minsko — 2. Isz tu pardūtu ukiu 2 (Kauno r.) prigulėjo katalikams (1 ukininkui), 2 (Viln. r.) mahometonams, o likusios prigulėjo Rusams. Apart to griovas Jonas Tyszkievieczia pardavė „Voložiną“ (1250 valaku) Vileikos pav. vienam Rusui. Taip Lietuvos didžponei gina jos žemę!

Kitas griovas L. Puslovski nusamdė Žydams savo fabriką popieros Kuszkuriszkiūse, netoli nū Vilniaus, ant 24 metu. Fabrikė prisilaikė kelios deszimtys szejmynu, kurios iszsyk neteko dūnos, kaip tik Žydai paėmė fabriką į savo rankas. O buvo tokie, kurie dirbo tojoj fabrikoj po 40 metu ir kuriems žadėta buvo ant senatvės emeritura. Žadėtojas emerituros buvo vienok praktiszkas žmogus, nės padarė ją ne ant popieros, tikt ant žodžiu, idant lengviaus galima butu atsisakyti, prireikėjus. Taip ir stojosi dabar. Žmonės, kurie per tiek metu karsztai darbavosi, tikėdami turėti žadėtą dūnos kasnj, kada neteks jau pajiegu dirbti, sziantdien liko be niekur nieko — be dūnos ir be pajiegu.

Nr 13 Rugsėjo iki 22 topat mėnesio bus Vilniuje paroda. Kaip gali numanyti iš prisi- rengimu, szimetinė paroda bus geresnė užper- nyksztę. Ipacz trūsiasi apie padidinimą dalies žė- maitiszku ir abelnai darbininkiszku arkliu. Dalis naminės darbingystės taipgi ketina gražei iszrodyti. Su visokeis klausymais dalykfiše parodos reikia kreiptis prie „draugystės lenktiniu“ Vilniuje (An- drejevskaja ulica).

Ne papeik manęs, skaitytojau, kad sziamė straipsnyje suteikiau antsyk tiek daug nėramiu dalyku! Ką asz kaltas, jaigu eidamas szidmi žygiu per tėvyniszką dirvą radau tiek daug smilgu, dirsiu ir kukaliu? Turiu vilti atrasti kitą kart ir kvieciu.

Q. D. ir K.

Hygiena. Tabakas. (Taša)

Ketvirtame N „Varpo“ kalbėjome apie *tabaką*. Liko da mums pasikalbėti apie *dumimą*, kuris tarp visu pragumu vartojimo tabako labjausei yra iszsiplatines.

Dumia tabaką senukas, kurs drebanczia ranka vos sulaiko pypkį, dumia ir vaiksiczas, kurs da ne permans reikalingumą keliniu! dumia vyrai, dumia ir moters; dumia turtingi pilvoczei, dumia ir nuskurdė- lei, kuriems tankei pritrūksta dūnos kasnio, dumia mokinti, dumia ir apjakelei; dumia sveiki, dumia ir padvėselei ir t. t. Vieni žodžiu — visas svietas du- mia tabaką. Dėltoגי apie tą dalyką pasikalbėsime truputį placziaus.

Ne kalbėsime daug apie istoriją pirmutinio *cigaro pypkes* ir *papirosos*, pasakysime tik tiek, kad cigaras tai buvo pirmiausiu iszmislu: dėl smagesnio deginimo ta- bako lapu ir traukimo į burną dumu, ar tai ant garbės dievams, ar ant ko kito, pradėjo vynioti tūs lapus — tai ir pradžia *cigaro*; paskiaus, idant karsztais dumais ir ugne degancziu lapu ne svilinti sau lupu ir atitolinti nū burnos nesmagų gardumą, sudarė prietaisas, atitoli- nanczias deganczius tabako lapus nū burnos — isz to prasidėjo *pypke*; *papirosas* tai iszmislas paskutinio laiko dėl parankesnio vartojimo tabako.

Tabako dumūse, apart angliu daleliu, randame da nūdus! *nikotina*, *nikočianina* ir *prusruksztę* (acidum borussicum), ne minavojant apie nūdingas liekanas nū sausos destilacijos, kaip *smalkes*, *kreozotą* ir kt. Da czia turime pridurti *karsztį* dumu. Žinant tai, galime nuspręsti, kad *tabako dumai* turi keleriopą įtekme ant žmogaus organizmo, o tai: erzinant mechaniszškai (angliu daleles), termiszškai (karsztis dumu), nūdais (nikotinas ir kt.) ir gadinant orą.

Pirmiausei dumai patenka į *burną* ir pripildo ją. Czia dalelės angliu, nūdai ir karsztis pūla ant ploniu, liežuviu, seiliniu grumulėliu ir isz tos priezasties ima lyg gnybczioti liežuvį ir pradeda tekėti seilės. Seilės yra neatbutinai reikalinga medega prie žlebcziojimo peno. Kolaik susizlebczioja penas, t. y. iki ausdos ne isztraukia isz jo reikalingu dėl savęs daliu, persidirba jis keliose vietose: pirma vieta pritaiso peną pritinkanczei dėl antros, antra dėl treczios ir t. t. Viena vieta ne gali

atlikti darbo už kita, nės kiekviena turi sau įpatingas pri- taisas. Suprantamas dalykas — tada tik penas bus prigul- inczei sužlebcziotas, tada tik turės isz jo naudą organiz- mas, kada kiekviena tokia vieta atliks savo darbą pri- deranczei. Tegul tik viena vieta ne atlieka savo, antrai vietai neapdirbta medega ne tiks ir taipgi bus nusišta toliaus be pritinkanczio apdirbimo. Pirma vieta dėl žlebcziojimo peno yra tai burna, o seilės at- lieka gana svarbų darbą. Seilės suvilgo peną ir pa- lengvina jo praryjimą. Sukrautinė seiliu dalis *ptialinas* permains peną taip, kad jo *krakmolas* persimaino ant *dekstrino* ir ant galo ant *vyninio cukraus*. Taip permai- nytas penas, t. y. pritaisytas dėl tolesnio žlebcziojimo, eina į pilvą. Pamislykime dabar, kiek seiliu eina per- niek, dumiant tabaką! Kiek ju iszsispjanja! o kiek įsi- ryja! Gerai da kolaik seilės bėga, bet antgalo seiliu grumulėlei, paalsinti tankum, reikalingu (valgant) ir ne- reikalingu (dumiant tabaką), erzinimu, apsilpsta ir pas- kui jau labai skupei iszdūda savo įturį. Tai tiek nū mechaniszko ir termiszko erzinimo dumais burnoje, na o pridėkime prie to visko da nūdus, *nikotina*, kuris yra dumūse ir, kaip jau žinome, pats varo seiles. Seilės vėl, prisisunkę nikotinu, patenka į pilvą ir ten be rei- kalo erzina grumulėlius, kuriu įturį, reikalingą taiposgi prie žlebcziojimo peno, naikina. Suerzintos plones pilvo turi įtekme ant sujudinimo *kasos* (pancreas), po- pilvino grumulo ir paleidimo jo įturio, daug priside- danczio prie sužlebcziojimo peno; czia ir naikinasi ne- reikalingai naudinga žlebcziojimo medega.

Matome, kad dumimas tabako turi įtekme ant ekonomijos žlebcziojimo peno ir baisei jai vodija.

(Toliaus bus.)

Isz visur.

Statistika — szitas teisingiausias paramtis musu sprendimu — padūda mums sziandien ne meiles žinias apie skaitliū prazėngimu ir piktu darbu visame sviete. Skaitome ir ne norime net įtikėti. Tas skaitlius isz- parodo, jogei visa Europa tame klausyme spērei zėngia pirmyn, ir jogei nū 50 metu daugumas prazėngimu ir piktu darbu pasididino antrą tiek. Francuzijoje per pusamžį vagystės nū 9000 iszaugo iki 33000, ap- gaulei nū 1171 iki 6371. Italijoje per tris deszimtis metu kaliniu 10424 vyrai ir 778 moterys pasikelė į 18928 vyrus ir 1435 moteris. Ant sunkiu darbu 1862 metai nusudytu davė 9300, o 1882 m. jau iki 17715. Prusūse 1871 m. suskaityta 68000 nukaltimu ir 88223 prasikiszimai, ir jau 1877 m., t. y. vos tikt praėjus szeszeriems metams, randame 106492 ir 145587. Bel- gija tarp 1829 — 1832 metu apskustu parodo 557, metūsegi 1866 — 1867 sukėlė iki 2813! Austrijoje 1870- — 1872 m. piktu darbu parodyta 75644, o me- tūse 1876 — 1878 net 95503. Ispanija per penkerius metus apskundimus nū 94574 padaugino iki 146277. Ant galo Rusu ciecorystėse 1860 metūse buvo nusu- dytu 72489, metūsegi 1863 net 88738. Szitą matydami ne labai te turime stebėtis pagirsdami — nors ir it liudnas daigtas, — jogei ir pas mus Lietuvoje skaitlius prazėngimu didinasi kas metas. Toks matyti eina ligotas tarpas dėl civilizacijos! — . —

— Chinėsūse vėl pagrįzta įprotis skandinti kūtik užgimusius kudikius-mergaites. Neturtingosiose gim- nėse tankei nekaltam kudikiui prisieina pirmesnei

vandens prigerti nekūm gauti motynos pieno paragauti. Kūm daugiausiai tokiu atsitikimu iszdūda vietos Fokien ir Chekiang. Nepagirtinas įprotis, — todėl vietininkas — karalius apskelbė smarkų uždraudimą daryti sūtą daigtą. Tokius iszgamus tėvus laukia szeszios deszimtyš nendriu per kulnis ir metalai kalinio. Reikia mislyti, jogei mažiaus kas bedrįs tokiu keliu pamažinti skaitlių savo šzeimynos. — . —

— Amerikonys visad stengiasi prasikiszti naujais pramonais, — ir-gi vyksta jiems. Taip nesenei liko užbaigtas namas dėl rėdytūves laikraszcio „New-Jork times“. Ligsziol negirdėta, idant kur didesniūse nors miestūse namai siektu 10 toziū (augsztu), o Naujas Jorkas iszvydo trobikę — rūmą isz 17 toziū! Dvi tozi yra po žemės, o kitoszi ant virszaus žemės. Tūse puikiausei, gražiausei, kasztingiausei iszrėdytūse namūse stovi maszynos, kurios per vieną adyną iszdūda 60000 laiszku vieno ir to paczio laikraszcio. Cziapat yra stereotypija, gropinis ir geležinis fabrikas ir kitos dirbtūvės. Ant vienūliktos tožės įtaisyta spausstūvė, o ant dvyliktos rėdytė. Reikia, žinoma, pridėti, jogei nieks nevaikszcioja — į tokį augsztį laiptomis; tam tikri yra įtaisyti keltuvai dėl pakėlimo augsztyr ir nuleidimo žemyn. — . —

— Kitam ir matyti ne tenka sidabro, o kitas net ir važinėjas ant jo. Koloradoje, prirėikus greitai naują kelią pravesti, isz artimesniosios vietos spėrei buvo suvezstas stambus akmenūtas žvyras, kurį sugrudus pavertė į iszklotą virszaus kelio. Ne ilgai laukus užėina smarkus lytus, kelią jis it gerai praplauna, — ir kas pasirodo? Maž visas lieka iszklotas kaip sidabro siulais isziutias. Vandū bebėgdamas suplovė iszliūsūtąjį ir iszklibintąjį sidabrą į groviukus, katrais vandū tekėjo, ir lytui praėjus, o keliui iszdžiuvus — jis tapo matomas. Sprendžią buk sidabro ant to kelio esą keliu tūkstancziū rubliū, ir vienog — nės kelias yra labai reikalingas — nepradėta dar naudotis isz taip nelaukto atrasto turto, reiktu juk perplauti visą žvyrą; todėl pakolei svietas ir važinėjasi ant to sidabro. — . —

— Sviri laikraszcio „Flamme“ statistika krematoriju (pecziū dėl deginimo lavonu), kūm labjausei įvaisinti jie yra Italijoje, o po jos Amėrikoje. Gale Berželio mėnėsio sziu metu tokiu pecziū buvo 39. Viena Italija ju pastatė 23 ir Amėrika 10; Anglijoje, Francuzijoje, Vokiecziu žemėje, Danijoje, Szveicarijoje ir Szvedijoje terandame pakol po vieną. Lavonu sudegintu Italijoje 1876 m. tikt tesuskaitome 2, o 1888 m. jau 226. Kitūse krasztūse, kartu imant, 1878 metų sudegintas vos tikt 1 lavonas, o 1879 m. 18 ir 1880 — 19. Kas metas skaitlius vis dauginasi ir didinasi, taip: 1881 m. 35 lavonai; 1882 — 38; 1883 — 53; 1884 — 78; 1885 — 83; toliaus dar greicziau aug: 1886 — 211; 1887 — 294 ir ant galo 1888 m. 437! Viso labo Italijoje vienoje musiszko palaidejimo ne matė 1117 lavonu, o kitose visose primintose szalise 1269. Kaip deginimas taip ir laidojimas lavonu tur savo užtarėjus ir savo papeikėjus. Vieniems tas patinka, kitiems-gi antras. — . —

— Popierą žmonės rupinasi pritaisyti prie kūdaugiausiu savo iszdirbiū. Amėrikonys net jau statines dirba isz jos. Tenai popiera prie iszdirbimo gelzinkeliniu tekiniu naudojami — ir popierinei tekinei nekūmi nėra peiktinesni už geležinius ir gropinius. Nenusivil jie įmdamies ir prie statiniu. Vienas amėrikonis vardu Newark iszlygo sav įpatingą provą uždėti dirbtūve tokiu statiniu ir skleist jas po sviatą. Kitas vėl gi pasiskubino prie to prisidėti iszrazdamas tam tikrą maszyną, dėkavojant kurei galima per dieną padirbti ju 600. Isztrauktos isz maszynos statinės tūjaus tepasi su

tam tikru skystimu, kurs pridūda joms slidumą ir tviskumą. Tokiu budu ir susitepus joms lengva yra isztrinti ir iszszveisti. Prie stogu dengsenos ir trobu budavosenos senei jau buvo popiera prijungta, ir iszparodyta kaip ja tada naudotis, bet kaip iszdirbti tekinius ir statines, isz katru pirmi galėtu lygintis su gropineis, o antros su ažiūlinėmis — tas yra tikt paskutiniūju laiku iszmislas ir pramonis. — . —

Nesenei vienas Vokietis, mokintas vyras, vardu S. A. Müller'is atrado valszcziuje Hondure senoviszką, neprilaukusį istoriszku laiku indėniszką miestą po žeme, apaugusi senu ir placziū miszku. Daug jau yra iszkastu daigtu, kurie skelbia sviatui apie augszta buvusią pas Indėnus kultūrą. Ta vieta prisiėina tarp dvieju maž susieinancziū upiū — Quamgroo ir Partoot. Ne maža dalis miesto kaip galime spresti paeina po vienos ir antros upės, kas tarp kitu mums parodo, jogei tos dvi upės yra atmainiusios savo kelią — prisiartindamos viena prie antros ir už liedamos buvusį miestą. Müller'is iszprasžė sav daleidimą vartyti kasinius toliaus ir rinkti užsitvėrusius daigtus. Ir isz atrastu jau daigtu galima matyti, jogei czią pas indėnus taip pat augsztai stovėjo kultura, kaip ir pas Meksikonis arba pas senovės gyventojus Peru. — . —

— Paryziuje d-r Saymonne pasergėjo naują mikroorganizmą, naikintoją plauku žmogaus galvos. Jis panaszus yra ant paczio galo smailios adatos. Druztasis galiuks pasidūd į apvalumą. Tas mikroorganizmas tėra matomas po mikroskopu — ir tada tikt kad apļiejasi tam tikru, skystimu, kurs permains jo spalvą. D-r Saymonne įgavęs vieną jį stengės iszmokti įvaisinti — ir jam pavyko. Po to jis prityre veiklumą to mikroorganizmo ant plauku; todėl į tą skystimą, kur mikroorganizmai įvaisinti, idėjo skiautikę žmogaus skuros apžėlusios plaukais, o kartu taipogi idėjo ir keletą skiautikiū skuros kitu gyvūliū. Visi mikroorganizmai tūj susirinko aplink skiautę žmogaus skuros ir greitai apsedo szaknis plauku. Plaukai maž beregimai pradėjo nustoti savo minksztumo, liko stambreis — ir greitai jie pradėjo atstoti nū skuros. Radęs priezastį plikimo galvos d-r Saymonne atrado, žinomas daigtas, kelią ir kaip gyditi ligą. Pasirodžs greitai ir naujas eleksiras dėl plauku. —

— Dėl antropologu ir gėologu naujai paliko uždūtas klausymas, Giliose kasyklose Australijos Naujoje pietinėje Vallijoje iszskasia tris susiakmenavusius žmoniu kunus. Lavonai pagal savo sudėjimo iszparodo, jogei jė tur buti Kaukazo skilties. Kaip tie žmones senūse amžiūse atkelevo į Australiją, ką jie tenai darė, kiek szimtu tūkstancziū metu praslinko jiems po žeme be ilsint, te pasakys mums paskiau moksliszki isztyrinėjimai. — . —

— Musu krasztūse vyrai tankei ir nū vienos paczios geidžia nusikratyti, o szit Australijoje meldžia įgyti dvi sav net! Kaip tad prasidziūgtu musu mergaites, pagirdusios, jogei taip jos įtinka vyrams, jogei net tie praszo, idant jiems daleista butu vesti dvi pati. Ir tikrai juk daug pas mus yra mergaicziū norincziū isztekėti ir negalincziū, nės vyru nepritenka. Apie Australėnus mes skaitome, buk tikrai valdžei padavę praszymą, idant iszrisztu imti ir po antrą paczią. Bet, nežinau, ar džiaugiasi apie tą pagirdusios australiszkes, nės australiszkei geidžia dvi pati vesti, idant turėti ketures rankas-darbininkės, dvi žmonas-vergas

Dagis.

Atsiusta.

Asz žemjaus pasirasziusi praszaū vertingiausią redakciją laikraszcio vardu „Varpas“

prijimti nesenei išdūtos lietuviszkos knygos pataisymą, kurį noriu apskelbti per szitą laikrasztį.

Ponas Jonas Szlupas Amerikoje Lietuvos mokytas, perėj man paczei norint, apsiėme išspausiti vertimą mano knygos vadinamos, Istorija Lietuvos pirmjausei lenkiszkaį paraszytos ir Kriokuvoje 1886. metėse išspausstos.

Kai nemoku lietuviszkos kalbos, nežinomos man buvo tendencijos laikraszczio „Lietuviszkasis Balsas“, ir kad išzdavėjas taip labai neapkenčia religijos ir tikėjimo dalyku, kuriūs išpažinti turiu sau už szlovę. Dėlto ir mano rasztas pakluvęs in tokias rankas ir gavo negerą vertimą. Išz mokslo-knjgelės, bet su religijos atžvilgeis — uės istorija taipat negali apsieiti be atžvilgiu, kaip žmogus be nūmonies-išzdavėjas taisydamas vertimą iszmėtliojo tūs ar kitus, nepatogius jo atžvilgiams, žodžius, kaip ir išzgesė liepsneles, dūdancias szitam rasztui katalikiszkaį szviesą ir szilumą.

Gali but, kad P. Szlupas išzdūdamas taip išszaldytą knjgutę ir tadą dar savę prispyrė, kad priraszoje sako: daug — daug yra szitame darbe, kas nesutinka su išzdavėjo atžvilgeis — jei taip tad reikėjo visai neapsijimti spausti, o ap-sijėmus dapildyti išzdavimą tikrai ir isztikimai, kaipo jis buvo raszytojai isz tikros szirdies pri-žadėjęs. — Atsiliepti priesz tūs apleidimus ir atmainas, kurias išzdavėjas mano darbe padarė, skaitau sau už priedermę, netiktai dėl savo paczios atžvilgiu, bet dar ir dėlto, kad reikia, idant tikra tiesa ir geras tikėjimas niekadus nebutu krivi-dyjami musu laikraszczėiūse.

Ant 26 puslakszczio, kur yra kalba apie S. Waitieką, jog Dievo vyras tais grasymais nesidave nusibaidyti, — vieton žodžiu Dievo vyras paraszyta įvarde tas. Ant 57. pusl. kur kalba apie Witėną, kad kaipo apjekęs pagonis iszmetinėjo krikščezionijai, apleistas yra žodys — apjekęs. — Ant 59. pusl. iszsitarine: tautos yra Apveizdos darbas — išzdavėjas asz pamato permainydamas pirmaraszio mislę sako: tautos yra prigimimo darbas. Niekaip gyvai taip nemislyjo, tu žodžu raszytoja. — Tauta, kuri butu taip pat aklu prigimimo sylu padaryta, kaip ir akmū arba medis nebutu tauta pilnoje to žodžio prasmėje, bet tai butu priepoliszka žmoniū aglomeracija be pirmjausiosios idėjos, be istoriszko uždūdzio, beatsakymo už savo darbus — nės visi tie dalykai negali gimti isz aklo priepilio. — Didžiausia idėja, istoriszka siuntenybe, atsakymas už savo darbus yra tai privalumai ir savotiszkumai suprantan-ciu savę individualiszku esybiū. Taigi individua-liszkumas, ar tai atskirei pajimtas kaipo: žmogus, ar tai draugijoje kaipo: tauta, yra auksztesnio su-rėdymo esybė, kurioje kaipo savo abrozde pasirodo irkurei paveda savo uždūte — Sutvertojas. — Todėl norints visas yra Dievo darbas, bet labjausei tauta

turi but ipatingas apveizdos darbas, nės ji tau-podama liūsą valę tu sudraugintu esybjū dūda joms atskirą ir ipatingą uždūte žmonijoje; ir par tat labjausei suteikia joms savotiszkaį iszvaizdą.

Taip man suprantant szitą klausymą, skai-tytojas patsai numanyskaip didę krividą padare man raszytojai išzdavėjas, sakydamas buk isz po mano plunksnos išzėjo tas sakinyš, kurs man rodos ir tuszczias, ir neteisingas.

Išz tolimesniu atmainu dar kurias nekurias apraszysiu. — Ant 88. pusl. yra kalba apie tat, jog Wytautas, (Kriokuvoje Jagielą karunavojant), nebudamus tikėjime patvirtintas, atnaujino jo isz-pažinimą; išzdavėjas keizdamas szitą žodį sako, jog krikosztą atnaujino, tas sakinyš yra tikras paklydimas, dėlto kad krikosztu antrukart nedūda, o Wytautas buvo jau krikosztą gavęs. — Ant 73. pusl. Petras Gasztold'as (Gožtautas) tikras Lietuvis, kenzia pagal padavimą muczelniū smertį už s. tikėjimą, vertėjas sako: už savo tikėjimą, regimai nenorėdamas jo už szventą turėti; ant 76-gi pusl. kai tekste stovi, jog Olgerdui vieszpataujant Lietuva kaskart labjaus jaučia netekima szviesos krikščezioniszko tikė-jimo, kurio tiek kartu norėjo (Olgerdas, Giedi-minas, pagaliaus Vytėnas) — vertėjas apleidžia žodį: szviesos; tas aptarimas jam rodos perdygus.

Taip pat tendencijos pilni yra ir likusieje smulkesniejie permainymai, apie kuriūs czia neb'ra-szysiu, kiekvienam aiszku, jog jiems nėra vietos vertime, kurs turėjo buti isztikimas ir ne-užgaunans raszytojos nūmonies,

Tas pilnas tendencijos noras platinti neti-kėjimą yra žymė rasztu p. Szlupo, o kad Jis nesupyktu, mes pasakytumėme, yra dar ir prie-žasezią, kuri jo pasidarbavimą įvedė į klaidų kelą ir jo rasztams atėmė populariszkumą.

P. Szlupas — žmogus jaunas ir pilnas energijos, bet jo energija naikindama, o tikriaus sakant norėdama isznaikinti krikščezionija — tą tikrą žmoniū draugijos ir tautu pamatą darbūjas kaipo naikintojas ir savo triobėsius stato ant smileziū, ardo musu tautą, kuri dabar pradeda busti gyveniman, tū tarpu kad reikėtu vesti ją į vie-nybę ir tvirtinti. Bet mes ne to liaukiame nū Lietuvos mylėtojo. — Jaigu jaunas szis ir Dievo apdovanotas darbininkas iszgalės — eidamas pė-domis daugybes auksztesniu protu — pamesti pus-galviszkas burtas ir nusikratyti szio amžiaus ligą, iszpažinti aukszcziausiaį tiesą ir priesz ją galvą nulenkti, jaigu supras ant galo dvasiā ir reikalus musu tautos, kuri trokszta mokslo vyru, bet neken-zia vadovu be religijos — jo darbai stos nebė ant smileziū bet ant „ūlos“ ir tevynė užraszys jo vardą uždarbiūse o ne kaip lik sziolei savo pragaisztyse

Norints asz nežinau kokie yra sanprocezi vertingiausios redakcijos mėnesinio laikrascezio „Varpo“ apie auksceziaus užgautūsios dalykus. vienog asz vilūs, jog man padarys tą malonę ir prijims mano szitą rasztą į savo laikrasztį. —

Priežastę tiems žodžiams paraszti davė, nors ir opus, bet teisingas jausmas, jog rasztyto rasztai, jo neužkabinami turtai, kuriūs ir pagal re dakeijos nūmonies neabejotinai musu raszliavoje reikia taupoti ir gynioti.

Konstancija S.

Baudziavos Lenkijoje.

(Trumpa apžvalga istorijos baudziavu ir ju isznaikinimo.)
(Tasa.)

Karaliskūse dvarūse ukininku padėjimas buvo geresnis; laikas nū laiko czia buvo daromos liustracijos ir inventarai, t. y. tvirtai apspresdavo ukininku pareigas ir mokestis ir aprubežiūdavo ju laukus; toks paliepimas buvo dūtas 1562 m.; buvo sakyta tada, kad liustracijos turi buti daromos kas 5 metą, bēt paskui per 225 m. darē tik 6-syk. Ukininkai skaitēsi amžiniais arenda-toreis ir starostos negalėjo nei padauginti mo-kescziu ir priverstino darbo, nei sumažinti ju lauku. Ant starostu ukininkai galėjo skūstis ka-raliui. Kada Lenkija buvo padalīta, didelē dalis tikrosios Lenkijos teko Austrijai ir Prusijai, kuriu vyriausybē rupinosi palengvinti ukininku padē-jimą ir pagerinti buvį. Austrijos vyriausybē iz-davē įstatus, kureis uždraudē atiminėti nū ukininku žemę, kuria jie naudojosi, ir abelnai mainyti pre-stacijas; ponas pagal tūs įstatus tai idēaliskas tos žemės valdonas, o Bauerngut negali prigulėti palivarkams. Prusija pripažino pusę žemės, ēsan-czios ukininku rankosę ju savuma. Szitie įstatai praktiskai nebuvo iszpildyti. Kada buvo pada-ryta Varszavos kunigaiksztystē ir įvestas Napo-leono kodeksas, baudziavos buvo isznaikintos, ukininkai pripažinti laisvais žmonėmis, visi gy-ventojai lygus priesz įstatus. Apie ukininkus buvo iszdūti įstatai 22 Liepos 1807 m. Tu įstatu principai tokie:

- 1) isznaikintas pririszimas prie žemės.
- 2) laisvė ir savuma ant amato ir uždarbio turi buti apgintos.
- 3) žemvaldonu tiesos ant žemės, isz kurios nau-dojo ukininkai, negali buti isznaikintos,
- 4) visokios sutarmės tarp žemvaldonu ir ukininku turi buti padarytos pagal Cod. N.

Bet Cod. N. nežinojo tokio instituto, kaip priverstas darbas, atliekamas žemvaldonui už žemę: kodeksas nei sankcijos nedavē tam darbui, nei ne isznaikino jo, abelnai nieko apie jį nekal-bėjo, užtai jis ir liko gyvenime; ukininkams sunku buvo pamesti poną ir eiti kitur, nēs savo szalije visur tas pats buvo, o persikelti į kitas szalis jiems nedaleido neapszvietimas, svetimu

kalbu nemokėjimas, papratimai, prisiriszimas prie savo tėviszkės, neturtingumas etc. Žmogus, daugiau nieko neturintis kaip tik savo rankasi darbininkes ir nemokantis niekaip užsidirbt, maistą kaip tik žemdirbyste, turi vėl papulti į nelaisvę žemvaldonui, kaip ir pasidarē. Įvedus Cod. N., tik pasidaugino iszvarymai ukininku isz ju lizdo ir žemės atēmimai; tai buvo tokie dažni atsitikimai, kad vyriausybē 21 grūdžio 1807 iz-davē paliepimą kad ponai nevarytu ukininkus dar per vienus metus ir dūtu jiems apsirupinti apie savę. Kodekse buvo vienas įstatus, kuris nepatiko ponams; įst. 530 pripažino amžiniems arendatoriams tiesą iszpirkti tą žemę, kuria arenda-vojo ir padaryti savo savumą, žinoma tokie ne-turtėlei, kokeis tūkart buvo ukininkai, negalėjo nei mislyti apie iszpirkimą; bet seimas 1825 m. pasiskubino aprupėti savę nū tokiu atsitikimu jis nusprendē iszbraukti tą §. isz kodekso.

Dabar lieka peržiūrėti, ką padarē Maskoliu valdžia. Kada Lenkija pateko Maskolijai, uki-ninkai gyveno 1) karaliskūse dvarūse 2) dvarūse pripūlancziūse ponams, bažnyczioms ir kitiems in-stitutams ir 3) kiti buvo bežemei.

Apie ukininku padėjimą, koks buvo seniaus karaliskūse dvarūse, asz kelis žodžius kalbėjau. Maskoliu valdžia pamaži gerino ju buvį. Taip 1817 m. ji isznaikino karaliskūse dvarūse visas nemylėtinas pareigas daremscziznas, gvoltus, sargybą, kurią turėjo atlikti ukininkai dvare isz k.; bet galutinai apsprendē ir patvirtino ukininku tiesas, darydama taip vadinamą liustraciją; ap-rubežiavo ukininku žemę, nekuriems, mažai tu-rintiems, pridėjo žemės, nusprendē kokias tik turi mokėti mokestis ir t. t.; tas darbas tęsēsi labai ilgai: prasidėjo po 1820 m. o pasibaigē sykiu su baudziavu isznaikinimu . . . Nors jau buvo iszdūtas paliepimas, raszo man vienas ku-niņas, apmainyti priverstą darbą ant czyžės ir ukininkus iszkelti ant kolioniju, bet tai tik ka-raliskūse dvarūse; czia taip-gi dar umai to nepadarē, ba tęsēsi iki 1847 — 8 m. kaip nū prusrubežio pradėjo eiti ant kolioniju.

(Toliaus bus.)

Algirdis ir Keistutis didziū Lietuvos kunigaikszceziu.

Paraszē (pagal K. Stadnickį ir J. Wolff'ą) Jonas Vincaitis.
(Tasa.)

Dimitras susimislyjo kitokiu budu įveikti savo prieszą. Jis vasarą 1371m. nukako su brangiomis do-vanomis į Auksinę Ordą. Netikėtas jo pribuvimas, lai-mikis ir narsybē, susigiminiavimas su labai garsingu ir pagūdojamu tarp Totoriu Algirdziu, labai patiko Chanui; jis greicziaus geidē turėti po savo valdžia tur-tingiausią ir galingiausią Rusijos kunigaiksztį, ir pertai vėl užvirtino jį didziū kunigaikszceziu ir da iszdavē jam už brangų atpirkį prieszo sunu Joną Mikolaitį, kurį Mikola paliko Ordoje už laidą.

Vos tik Dimitras sugrįžo į Rusiją, beveik visi rusizki kunigaikščiai, taip-gi ir Mikolos giminės ir sądorininkai stojo prie Dimitro pusės; tik Algirdis vėl atėjo į pagelbą nūg visu apleistams savo szvogeriui. Vienok jis ne ilgai czionai užtruko: apmalszines maiszta, pakilusį prieszai Mikolą Tvēr'iaus kunigaiksztystėje, sugrįžo atgal. Neužilgio potam Mikolai pasisekė suvis sumuszti Novgorod'o kariumėnė, iszsiustą dėl užėmimo prekingo ir turtingo Torzok'o ēsančio ant rubežiaus Novgorodo ir Mikolos žemiu ir iktolaik prigulėjusio prie Tvēr'iaus. Torzok, kuris laikė pusę Novgorodo tapė sudegintas. Pradziungęs tūm laimikiu, Mikolai ketvirtusyk pasiszaukė į talką Algirdį dėl atkerszio Dimitrui. Abieju sądorininku kariumėnės susivienijo (12d. Liepos 1378m.) pas Liubeck'ą (Kalugos rėdyboje) ir jau rengėsi traukti ant Maskvos. Czionai netikėtai jūdu pasitiko Dimitras, kuriam turbūt nesmagu buvo trecziusyk matyti Lietuvius pas Maskvos sienas. Kovos ne buvo, nės nei vienas isz prieszu ne norėjo pirmutinis pradėti kovoti. Tapė vėl padaryta ant keletos mėnesiu sątaika. Pagal sutartą sąkalbą Mikola turėjo sugražinti visas užgriebtas Maskvai pilis.

Vienok-gi da Mikola suvis ne pasidavė savo prieszui; jis laukė tiktai, pakolaik ne pasibaigs sątaikos laikas, idant mandagioje valandoje su Lietuvos pagelba vėl isz naujo pradėti kariauti su Maskva už liūsybę ir vyriausybę. Tokia valanda greitai atėjo. Įszirdyti Nizn. Novgorod'o gyventojai 1374m užmuszė chano Mamajaus pasiuntinius. Chanas nusiuntė savo kariumėnė, kuri; baisei isznaikino N. Novgorod'o apygardas. Tuli bajorai, kuriems ne patiko savnoriszka Dimitro valdzia, atėję į Tvēr'iu prisznėkėjo Mikolai, idant jis pradėtu vėl kariauti su Dimitru, nės dabar mat atėjus atsakanti dėlto valanda. Mikola paklausė ju ir nukako į Lietuvą pagelbos jiesz-koti, o bajorus nusiuntė pas chaną. Chanas, kuris kaltino tikt Dimitrą už buvusi Novgorod'e maiszta ir per tai ant jo labai pyko, užvirtino (1375m.) Mikolą didziū Rusijos kunigaikszcziu. Mikolai to tikt reikėjo ir tūjaus jis pradėjo kariauti su savo prieszais.

Prisirengęs jau ant karės Dimitras ne norėjo laukti, pakolaik užpuls ant jo prieszai, bet pats su skaitlinga kariumėne įsziverzė į Tvēr'iaus kunigaiksztystę ir, užėmęs tulas pilis ir isznaikines Tvēr'iaus apygardą, apgulė Mikolos sostapilį. Užpraszyta talka isz Lietuvos ne atėjo, turbūt isz priezasties kariu su Kryžeiveis; o gal ir atėjo, kaip padūda prieszinga pusė, bet, pamaczius daugybę prieszu, sugrįžo namon. Mikola, ne galėdamas vienomis savo pajiegomis laimingai prieszintis, pasidavė Dimitrui. Padarytoje su jūm sąkalboje Mikola turėjo sutikti ant visu padūtu iszlygu: atsižadėti vyresnybės ant visos Rusijos ir pripažinti savę (zinoma ir Tvēr'iaus kunigaiksztystę) prigulmėje nūg Maskvos; atsisakyti nūg sądoros su Algirdziū, o padaryti sądorą su Dimitru prieszai Lietuvius, jai jie užsimanytu vėl kada-nors kariauti su Maskva. Dimitras isz savo pusės sugražino Mikolai visas apimtas Tvēr'iaus pilis, apart tikt vieno Kazin'o.

Dimitras atsiekė savo siekį, bet vis-gi ne suvis. Jis mat tikėjosi prijungti Tvēr'ius prie savo vieszpatystės; nūg szito paskutinio jo troszkimo iszgelbėjo Tvėriū tik Algirdziū prisikiszimas: jis ant viso amziū suvėlino Tvēr'iaus žuvimą, nės Maskvos kunigaikszcei ilgai da ne pasidrasėjo jį kibinti, vis mislydami, kad Lietuvei gins ik paskutiniam Tvēr'iaus nepriegulmė.

Savo karzygomis ant Maskvos, kurios, kaip abelnai buvo priimta viduramziniūse laikūse, vedėsi drauge su baisingais (isz) naikinimais ir plėszimais, Algirdis taip davė įsitėmyti Rusams, jogei jie da ir dabar apie

jį pamena: kaip va, Polock'o rėdybos gyventojai ir dabar rodo augsztus girose supiltus kalniukus, vadinami jūs Algirdziū keliu.

Toks buvo Algirdziū prietikis prie kaimynu, tokios buvo su jais karės, tokie elgimai ir tankiausei laimingi ir naudingi Lietuvai. Tiesa, ne vieną sykį jam ne pasisekė, ne vieną sykį buvo pergalėtas, bet lyg galima daugiau reikalauti nūg Algirdziū, kuris isz visu pusiu buvo apsiaubtas prieszais, kuris be paliovos turėjo kariauti, ne gaudamas nei valandėlės atsilio! Juk ir drucziausias sutvėrimas prie tiek vodyjancziū ir prieszingu aplinkinybiu ne visada pajiegia prigulinczei kerszytis ir tampa pergalėtas! Paziūrėkime tiktai, kokie buvo Lietuviu prieszai, kurie stengėsi kiek įmanydami įkasti Lietuvius. Į sziaurius buvo brolei Kardininikai, į vakarus Kryžeivei, szitūdu prieszu buvo narsiausiu, baisingiausiu ir blėdingiausiu dėl Lietuvos; nors jie buvo zokoninkai, ir pertai nesigobė bet Lietuvei ne galėjo ju isznaikinti, nės jūs szelpė kareiveis visa vakarinė Europa, pertai ir ju skaitlius kas-syk didinosi. Į pusiau vakarus ir pietus gyveno Lenkai, kuriu pusę laikė Vengrai, popiezius i. t. t., žodziū-visa Europa. Į pusiau pietus ir rytus gyveno bausis ir iktolaik beveik visai ne pergalimi Torei. Į rytus Lietuviams reikėja susilyginti su rusizskomis kunigaiksztystėmis, o įpacz su kas-syk auganczia Maskvos galybe. Kaip-gi nesistebėti tam dalykui, kad Algirdis ne tikt galėjo su visais dūti sav rodą, bet da taip tankei pergalėti, laimėti, taip didei Lietuvos rubezius praplatinti, ir kad da jį prieszai suvis ne sutrynė, ne sugniauzė.

Labai reti metai, kuriūse Lietuvei surengė tik vieną karzygą. Tankiausei-gi ne spėja atlikti karzygos ant Lenkijos, kaip jau gauna isz Lietuvos žinę, kad užpūlė Kryžeivei arba brolei Kardininikai, reikia, žinoma, grįžti ir apginti likusius namiej gyventojus. Tūse pacziūse metūse da reikia atlikti karzygą ant Maskvos, o sugrįžus, užpulti ant Kryžeiviu žemiu, idant jiems atlyginti už užpūliu ant Lietuvos. Taip beveik vis tēsėsi per 32 metu.

Lietuva, Algirdziū vieszpataujant, garsi buvo savo narsybe ne tik tarp savo prieszu-kaimynu, bet ir visoje Europoje. Lietuvos vieszpatystė Algirdziū mirsztant, buvo dvigubai (beveik trigubai) didesnė, ne kajp pradziūje jo vieszpatavimo. Volinija, Podolija, Ukraina ir Sieverska Rusija su Smolensku tapė jos provincijomis, ir tokiu budu Lietuvos rubežei atsirėmė į dvi juri, Baltjures ir Jūdjures: prie Baltjuriu Lietuvei turėjo pilį Palangą, o prie Jūdjuriu Gadžubėju (Odessa)*

Algirdis pasimirė pavasaryje 1377 m., turbūt pabaigoje mėnesio Geguzio, neužilgio po antrai Kryzioku karzygai ant Vilniaus. Apie jo kuno palaidojimą jau ankszciaus papasakojome

Algirdis turėjo dvi pati. Pirmutinė, kunigaikszcziūtė Marijona, dukტė paskutinio Vitebsko kunigaikszczio Jaroslav'o Vasilaiczio, isztekėjusi 1318 m. už Algirdziū buvusio tūm-syk da tik Krevos kunigaikszcziu, mirė Vilniuje 1346 m.: antra pati Julijona, dukტė Tvēr'iaus kunigaikszczio Aleksandro Mikolaiczio, isztekėjo už Algirdziū 1349 m., o pasimirė budama jau naszle pavasaryje 1392 m.

* Senoviszka Lietuva, mirus Algirdziū, turėjo po savim szias sziadieniszkas Rusijos rėdybas: Kauno, Vilniaus, Suvalku, Gartėno, Vitebsk'o, Minsk'o, Mogilev'o, Smolensk'o, Volin'iaus (pilis Zytomir'ius), Kijev'o, Podoliaus (Kamieniec), Czernigov'o, Poltavos, Cherson'o ir vakarines pusė sziu rėdybu Kursk'o, Orlov'o, Kalugos Charkov'o Ekatarinoslav'io. Prigulmėje nūg Lietuvos buvo taipgi ir republiki Novgorod'as ir Pskov'as, užimaneci dabarnykszcias rėdybas Pskov'o, Novgorod'o ir Petersburg'o.

Visi metraszei pranesza, kad Algirdis turėjo 12 sunu; daugumas paskyria pirmutinei paczei 5 sunus, o antrai 7. Vienok metraszei ir jį pėdomis sekantieji istorikai labai klaidžioja skyrime tu 12 sunu: vieni sumaiszo sunus nūg vienos paczios su sunum nūg antros; kiti praleidžia tulus sunus, o vietan ju padūda bajoriszkus vardus; tretii vėl pirmutinei paczei paskiria daugiaus sunu, ne kaip 5, o antrai per tai jau mažiaus, ne kaip 7; daugiausei ir tankiausei klaidas daro paeiliuje sunu pagal vyresnybę, nės pas vieną koks-ten sunus yra jaunausias, o pas kitą tas pats Algirdžio sunus paskaitytas už vyriausią arba vidutinį i. t. t.

K. Stadnickis taip paskaito Algirdžio sunus nūg pirmutinės paczios: 1) Andrius, 2) Dimitras, 3) Konstantinas, 4) Koributas, 5) Valdimieras. Algirdžio sunus nūg antros paczios pagal Stadnickį yra szie: 1) Jagaila, 2) Skirgaila, 3) Lingvenis, 4) Viguntas, 5) Karigaila, 6) Minigaila, 7) Szvitrigaila.

P. J. Wolff ne sutinka su szitūm paskaitymu. Jis savo knjoje (Rod gedimina, — dodatki i poprawki do dzieł Stadnickiego, 1886 r.) placzei isztirinėja szitą klausymą sumusza paskaitymą K. Stadnicki'o ir kitu, o pasiremdamas ant teisingesniu versmiu, padūda savo paskaitymą. Mes szito paskaitymo, kaipo tikresnio, czionai laikysimės.

Pagal p. J. Wolff'ą pirmutinė pati pagimdė Algirdžiui szius sunus:

1. *Andriu*, Polock'o kunjgaikszti,
 2. *Dimitra*, Briansk'o kunjgaikszti,
 3. *Konstantina*, Czartoriszk'o ir Czernigov'o kunjgaikszti,
 4. *Valdimiera*, Kijev'o o vėliaus Kopil'iaus kunjgaikszti,
 5. *Fedora*, Ratnos kunjgaikszti.
- Nūg antros paczios pagal J. Wolff'ą pasiliko szie sunus:
6. *Jagaila-Vladislovas*, didysis Lietuvos kunjgaiksztis, o vėliaus Lenku karalius,
 7. *Skirgaila-Jonas*, Trocko ir Polocko kunjgaiksztis, paskui didysis Lietuvos kunjgaiksztis, o ant galo didysis Kijev'o kunjgaiksztis,
 8. *Kaributas-Dimitras*, Novgorod'o Sieverski'o kunjgaiksztis,
 9. *Lingvenis-Simanas*, Didžiojo Novgorod'o vietininkas, o paskui Mstislav'o kunjgaiksztis
 10. *Karigaila-Kazimiera's*, Mstislav'o kunjgaiksztis
 11. *Viguntas-Aleksandras*, Kernavo kunjgaiksztis.
 12. *Szvitrigaila-Boleslavas*.

(Toliaus bus.)

Korespondencijos.

Isz Pakurszės. (Tąsa.) Kitaip stovi užgautas dalykas tarp Latviu, Pakurszėje apsigyvenusiu. Czia reikia pripažinti, kad dėl apszvietimo Latviu daug gero padarė ju kunjgai, nors patys beveik visi — Vokieczei. Visi latviu vaikai nūg septyniu metu tampa užraszyti ing registras dėl mokslo. Pirmiausei tėvams prisako iszmokjiti savo vaikus tiek ir tiek ant metu; antrą žiemą kunjgas, važinėdamas po sodzius, perklausinėja vaikus isz uždūtu dalyku ir gerai mokanczius apdovanoja visokioms knigelėmis, nemokancziu-gi tėvus skaudzei baudžia. Taip eina mokslas lyg 15 — 16 metu, konfirmacijos laikui. Per tūs metus vaikai iszmoksta visus savo tikėjimo dalykus, t. y. poteriūs, katechizmą ant atminties ir bibliszką istoriją. Jaigu vaikas

nemoka szitu dalyku, tai nepriima jį prie konfirmacijos. Konfirmūjamus vaikus moko ant galo 8 nedėles vargamistra prie bažnyczios. Vargamistros yra pramokjiti vyrai, daugiausia — baigę mokjtoju seminarijas! užtaigi savo darbą jie gali iszpildyti prideranczei. Vargamistros moko vaikus tankiausei ir raszyti. Nors tas dalykas ir paslapta vedasi isz priezasties sargumo vyresnybės, bet visgi atnesza gerus vaisius, nės 60% konfirmūtu moka raszyti. Su tokia pradžia gali žmogus toliaus dvasiszkai vainiotis. Jog tas mokslas nepražuna, rodo vardai latviszku laikraszcziu, kuriūs man teko rasti tarp Latviu musų apygardoje. Labjausei pasiplatinę yra nedėlinei: „Latweeschu Avizes“, „Bals“, „Tėvija“, o kaip kur atrandi ir kasdieninį „Baltijas Wėstnesi“ ir mėnesinį mokslo ir literatūros laikraszti „Austrums“. Pas Lietuvininkus kurie supranta latviszką kalbą, galima atrasti latviszkas knjgas ir kartais sziojį tokį minėtuju laikraszcziu, nors musu žmoniū vadovai labai užtatai barasi, mažtydami, kad musu žmonelei bus laimingesni be tos szviesos, kurią semia isz Latviu rasztenybės. Norėcziau tikėtis, kad musu vadovai, kurie gangreit visi isz sodziū kilę, ims toliaus paveikslą nū kunigu, kurie, Vokieczeis budami, rupinasi kiek galėdami apie apszvietimą savo aveliu, nors kitai giminei prigulincziū. —

Pabaigę „žmoniū mokyklas“, daugelis eina į augsztesnius mokslus. Didumas baigia tiktai keturias klisas gimnazijos, isz kur daugiausia eina ing dvasiszkas seminarijas, o Latvei ing aptiekas arba mokjtoju seminarijas. Universitetą ir kitas augszčiausias mokslavietes yra atsiekę labai mažas skaitlius Pakurszecziu, Skaitlius mokjtiniiū vidutinėse mokyklose man tikrai nežinomas, bet asz mažtau, kad isznesz lyg 1¹/₂ %. Isz mergaicziū vidurinėse iszkalose galima atrast gangreit vienas Latveles. Taip tai stovi apszvietimas Pakurszėje. Ne geriaus tas dalykas stovi ir kitūse krasztūse Lietuvos. Klausymas, ką daryti? Mums reikia sutverti tikrą tautiszką mokyklą kiekvienūse. namūse. Tegul tiktai kiekvienas tikras Lietuvos kunjgas pastato kad jo parapijoj' isz jaunimo nebutu neivieno nemokanczio lietuviszškai skaitytiir raszyti. Dėl to reikia, suraszius vaikus nūg 6 — 7 metų ing registrus mokslo, atidūti jūs ant užveizdėjimo 2 — 3 žmoniū kiekviename sodziuje, mokancziū lietuviszškai raszyt ir skaityt. Tie žmones turėtu kas nedėlę atidūti kunjgui rokundą apie mokslą, o žimos laike, važinėjant isz sodžiaūs ing sodziū kunjgas galėtu perklausyt isz uždūto ant praėjusiu metu. Žinomas daigtas, kad sunku yra mokjiti be rankvedziū; togi dėl malonu butu, kad lietuviszka inteligencija, įpacz mokytojai augszteszniū iszkalu, sustatytu knjgą vardu: „lietuviszka mokykla.“ Toje knjgoje turėtu buti pradedant nū abėcėlos trumpas lietuviszkas kal-

bamokslis, rokunda su keturiomis veiksėmėis, straipsnei dėl visokio augumo vaiku. Apie dvasišką dalį szios knėgos ne miniu dėl to, kad ir dabar tos įtalpos knėgeliu turime gana daug. Viskas turėtu but paraszyta grynoj, gyvoj lietuviszkoj kalboj, kurią kiekvienas, mokantis skaityti, galėtu suprasti. Szitokia knėga butu labjausei naudinga dėl moteriszkos pusės musu tautos.

Vaistininkas.

Isz Lietuvos. Szia vasarą kiekvieną korespondenciją reikia pradėti nū to, kas labjausei visiems kenkia t. y. nū užderėjimo lauku. Saugok Dieve nū tokio užderėjimo, kaip szimet!

Seinu pavietis, kur žemės pavirszius nelygus, turės nukęsti daugjausei isz priezasties sausmeczio. Ant kalneliu, kur žemė niekesne, viskas iszdziuvo, o vasarojus kaip kur tai visai nei ne iszdygo. Kvieczei arba suvis prapūlė, arba labai menki; rugiu kaip kur bus tikt pusė, o kitur treczia dalis, sulyginant su kitais metais; isz vasarojaus tankjausei iszsiskiria avizos ir žirnei, ant kuriu da žmonės sziek tiek užsitiki; bulvės, jaigu ne puls koks amaras, užderės vidutiniszkai. Kitūse pavieciūse rugei tokie kaip ir apie Seinus. Kiti javai, vėlybiejie, nū lytaus Liepos mėnesyję pasitaise pusėtinai, vienog vis menkesni, kaip pernai; ankstybiejie gi suvis niekai.

Toje dalyje Gartėnu rėdybos, kur gyvena Lietuvei, laukai visai menkai iszrodo.

Apie užderėjimą lauku Kauno rėd. galiu tikt tiek pasakyti, kiek galėjau patėmyti, važiūjant gelezinkeliu. Įspauda nerami, nės kiek tikt galėjau užmatyti, visur javai ne kas.

Ekonomiszko buvio Lietuvai užvydėti negalėtum. Fabriku beveik nėra, darbingystė da lopszyje, amatai stovi labai žemai, o apie prekystę tai nēr ką nei kalbėti. Kamgi czia prekystė, jaigu kiekvienam užtenka to, ką turi, o perka tiktai daigtus reikalingiausius? Taip buvo kitą kart, taip yra dabar ir taip bus ateitėje, kolaik Lietuvos žmogus, isz prigimimo gudrus ir protingas, kirmys tinginavime, kolaik ne iszmoks naudotis padoreis mėgumais isz savo paties darbo ir truso, kolaik ne pripras prie draugijinio gyvenimo. Gyvenant draugystėje, gali viens kitą pamokėti, viens kitam nurodyti ukystės dalykus, kuriūs pats yra gerai iszbandės ir t. t. Szian-diengi gyvena kiekvienas sau.

Dėl suraminimo galiu nurodyti, kad jau atsiranda vienstovei žmonės, kurie bando stvertis prie darbingystės. O tai, tuli gaspadorei perka kudus jauczius srba arklius, atpeni jūs ir pardūda su dideliu pelnu. Tokiu budu turi dvejopą pelną: vieną, kad susziarti gyvūliams javai dūda didesnę naudą, ne kaip jūs tiesog pardūdant, antrą — gyvūlei užlaikomi namieje dūda mėszlą.

Galiu da pridurti ir kita ramią žinę, kad Paprusės apygarda įstengė jau iszdėti ganėtiną

skaitlių tenvietiniu amatninku. Tikrai man sakyta, kad Luksziu parapijoje Naumieszczio pav. tarp amatninku, iszskyrus miestelį, visai jau nėra nei Vokiecziu, nei Žydu. O tankei amatninkai katalikai bando apsigyventi ir miesteliūse.

Prekystę Lietuvoje, kaip žinome, laiko savo rankose Zyđai, o idant suskaityti Lietuvius įsteigusius sau kromelius, užtenka vienos rankos pirsztu. Lietuvei bijosi pradėti szį tą ir ne moka, o nieks jūs ne pamokina ir ne gelbi. Jaigu atsiras kas drąsesnis ir stversis prie szio to, tai atsiranda tūjaus neteisdraugei, kurie pradeda prisznekėti, kad tai pavojingas dalykas ir nubaido, arba net ir į tarpą pasipainioja.

Krosnos kaime Kalvarijos pav. p. H. samdąs du dvaru, pastatė dailų namelį ir įsteigė diktoką parankų kromą, idant jį atidūti ant samdos. Ar jums rodosi, kad p. H., skaitas savę už „gerą Lenką“, nusamdė kromą katalikui? Anaiptol! Nors du kataliku davinėjo daugiau už Žyđą, p. H. iszsirinko sau Žyđą. Taipogi vienas Lietuvius norėjo paimti Karcziamą Krosnoje ir siulė szimtą rubliu daugiau už Žyđą, vienok p. H. velyjo Žydpalaikį ir szimtą rubliu mažiaus samdapinigiū. Navatnas žmogus tas p. H.! Be Žydo nieko ne pirs ir ne pardūs.

Simne, netoli nū Krosnos, jau trys metai, kaip prastas žmogus laiko karcziamą ir gerai jam sekasi. Žyđai, norėdami iszgiti jį isz Simno, susitarė ne parsamdyti jam namu ant karcziamos. Iszgelbėjo Lietuvį vienas Žydelis, kuris prilaike krautuvę degtinės ir alaus, o pas kurį Lietuvius viską ėmė. Parsamdė Lietuviuui savo namus ir tas vėl laimingai toliaus varosi. Žyđai savo vientikį atskaluną nepriima nei į draugystę, nei į maldnamius.

Doriszka Lietuviu pusė, nors nevisai iszirus, vienok ne tokia, kaip priderėtu. Tankei gali susitikti su savmeile, užvydėjimu, nepagūdone tėvu ir girtūklyste. Tą paskutinę patėmyjame net ir pas turtingesnius žmones. Czia turiu paminėti, kad minėtos kliaudos tarpu Dzuku atsitinka retai. Priezastis girtūklystės turi savo szaknį, kaipman rodosi, stokoja naminiu mėgumu. Alų ir degtinę maukia daugjausei szventomis dienomis, kada nueina į miestelį bažnyczion arba szį tą nusipirkti. Klausiu, kūmgi praszeziokėlei iszmargins savo gyvenimą? Namieje neturi nieko, kūmi galėtu nusizadinti liūsame nū darbo laike, ir turėti szioki tokį mėgumą. O vienog, jaigu jiems namieje nėra mėgumu, tai patys kalti. Turint vaisingą žemę, galėtu užvesti sodus ir daržus ir turėti isz ju daug naudos ir mėgumu. Sulygsziol snaudžia da apsileidę ir užsilike užpakalyje, ne moka naudoti isz Dievo dovanu. Czia kalti ir brolei inteligentai, kurie ne iszmokina praszeziokėlius jieszkoti mėgumu savo truse ir darbingystėje.

Musiszkis.

Isz Palangos. Miestelis Palanga Kurszu pakrasztyje guli ant antro versto nū Prusu rubėziaus. Isz sziauriu ir pietu apsuptas gire, isz vakaru jurėmis, o isz rytu pievomis ir iszdirbtais laukais. Palangos vieta neiszrodo labai puikei, nės isz visu pusiu apsiauczia ją smiltingas lygumynas. Vienog iszveizdėjimas ne alina akiu, nės girė isz dvieju pusiu ir isz trecios jurės suteikia ramę įspaudą. Klimatas czia labai smagus ir sveikas nū girinei-marinio oro. Kada didžiausi karszcei, žmogus ne pablogsti ir nesutingsti, o kada dargana — ne jauti szalczio. Lytus czia ne painioja pasivaiksztinėjimo, nės vandū tūjaus susigeria į smiltis ir purvynas buva labai neilgai. Dėltogi Palanga dėl reikalaujancziu atilsio ir pagerinimo sveikatos, o ne jieszkancziu visokiu žadinimu, yra vieta labai geistina ir paranki. Kitą kart į Palangą suvažiuodavo daug daugiau, nės czion susirinkdavo dvarponei isz visos Lietuvos ir kada netekdavo dėl visu gyvenimu, tai apsigyvendavo szėtrose. Atsiveždavo jie savo maistą su savim ir kiekviena szeimyna gaspadoriaudavo sau skyrium. Sziandien tu ponu, besizadinancziu Palangoje labai mažai. Tarpu-gi svecziu, suvažavusiuju maudintis, daugiauisei yra urėdninku szeimynu isz Lenkijos, Lietuvos ir Ciesorystės.

Gyvenimas czia, jaigu ir nelabai linksmas, tai vienok smagus ir iszkęstinas. Lietuvei su Lenkais visi pasipažinsta ir matosi po kelis kartus ant dienos, o bentgi kartą susieina pavakare ant Birutos kalno. Dukartu ant nedėlios t. y. nedėlioje ir seredoje buva reunionai, vienog mažai kas ateina, įpacz isz vyru. Isz tu daugiauisei yra urėdninku ir Vokiecziu isz Klaipėdos ateinancziu, kurie labai smarkei szoka mozurą su tikru pas berlyniszkos valcos. Ant vieno tokio susirinkimo padėjimas szokgeidziū buvo gana įklingas, nės moteriszkuju susirinko pervirsz dvideszimti ir žinoma viena gražesnė už kitą; vyriszkuju-gi — iszviso penki, o da tarp ju vienas szlubis, bet diktas szokikas; na ir pamislykite — mozuras tėsėsi nū pradzios iki galui.

Apsigyvenimas Palangoje labai pigus. Keletas kambariu, dėl visos szeimynos, kasztūja nū 30 iki 60 rubliu, o dėl vienstovio žmogaus 8 — 20 r. Pietus kurhauze kasztūja 50 — 80 kap. už kiekvieną. Už kvortą pieno reikia mokėti 5 kap; sviestas gi ir mėsa gana brangu.

Gyventojai miestelio tai Žemaičiai ir Žydai. Žydai užsiima prekyste ir iszdarbeis isz gintaro. Sziandien fabrikas gintaro truputi suskurdo isz priezasties pakėlimo maito už neapdirbtą medega. Žemaičiai samdo lauka nū griovo Tyszkievicz'aus ir minta isz daržoviu, o tuli užsidirba, priilaikant arklus ir ant žuvininkystės. Neturtingi tai žmonelės, bet teisus ir gudrus. Kad gr.

Tyszkievicz'ia tūs plotus smilcziu, kur sziandien jovijasi vėjai, parsamdytu Palangos gyventojams už mažus pinigus, tai ir pats turėtu naudą ir pagelbėtu betureczius, o tūmtarpu, kaip sako priezodis: „szuva kaulo nei pats neįkanda, nei kitam ne dūda.“ Abelnai, apie gr. Tyszkievicz'ią negalima nieko gero pasakyti, nors tikt jau dėlto, kad nežinia prie kokios tautos savę priskiria. Pats su vaikais vaikszcioja kareiviszkaiz pasirėde. Amatninkus ima tiktai Vokieczius, o kaip kada Rusus. Ant garlaivio, kuris vaikszcioja nū Liepojaus iki Palangai, matrozais vieni Vokieczei, nors gyventojai Palangos, kaipo žuvėjai, apsi-pratę su jurėmis, greitai galėtu tapti gerai marininkais. Palangos bažnyczioje varpai skambina maskoliszkaiz, kaip girdėt — tai ant prisakymo paties Tyszkiev. Tepasako p. T. ant galo, kad jis yra Maskoliumi, tai nors lengviaus bus ginti nū jo kataliku bažnyczios dalykus!

Prie galo turiu pridurti, kad kalbą Palangoje gali iszgirsti visokia. Žemaičiai kalba savotiszkaiz, vienok moka ir lenkiszkaiz; Žydai ir urėdninkai kalba rusiszkaiz ir vokiszkaiz, lenkiszkaiz gi aniejei ne moka, o szie ne nori kalbėti.

Dzukas.

Politika.

„Politika supustyja žmogų sako nekursai prižodis, ir nor tūmi isztarti, kad politikoj randasi menkai viernybės ir tiesos, atpencz tiktai vieni vėlimai, sukimai ir monyjimai. Kad politika laikystusi prie tiėsos, tai neprivalytumbim szimeczėse prisibijoti karo priegados, nėsa visur, progai atsitikus arba tai pasidarius, diplomatai nepailsdami liudija, kad visi zalnėriszki veikalai ju žėmės nusidūda vienat dėlei iszlaikymo pakajaus. Ale svieto nusidavimus pažįstantieji žino, kad tokie liudymai diplomatu ne tur daug vertybes, czia kaip ir visur reik akylai daboti ant darbu ir ne permierą atboti žodziū. Su tokia dūma apmatsysim naujausius atsitikimus politiszkame sviete.

Francuzijoje svieto turgaus linksmas trusavimas mažuma trikinamas tapė per apskundimą ir prasudymą Boulanger'io. Kaip žinoma užsilaiko dabar Boulanger'is Anglionioj, jam ten ėsant jisai su jo Draugais Dillon bei Rochefort apskūstas tapė dėlei tėviszkės iszdavimo. Boulanger'is prie to dar dėlei apvogimo valdzios pinigu skrynės. Boulanger'io užtarėjei dėlei to labai subruzo ir iszjūke apskundimą, sakydami: kodėl tokart kente valdzia tokį piktadėją augsztosia vietosa, kodėl ju nusizengimai takart ne buvo regimi, ir kas tokiu kalbu dangiaus buvo. Ale tai vis nieko negelbėjo, Boulanger'is tape prasudytas ant butino iszgabenimo isz Francuzijos. Ką tasai prasudymas gelbės? Boulanger'io partija sako „nieko negelbės“; per tą prasudymą, isz kerszto bei neapykantos įteikta, Boulanger'is atpencz daugiau į garbę iszkeltas tapė. Vienog rodos, kad Boulanger'io szlovė Francuzijoje isz viso pasiliove, tai iszrodo ir gale liepinio nusidavusieji skyrimai „Generalrotu“. Francuzijos žėmė yra įdalyta į 90 Departementu, tai butu lyg Vokietijoje valszczei, koznajį valdo „Prefektas“. Departementai dalinasi vėl į tiek ir tiek „Arrondissementu“, koznas Arrondissements vėl į skaitlių „Kantonu“, o prie kožno kantono priklauso sziek ir tiek kiemu. Kiekviens

„Kantons“ skiria po vieną diputierią per drauganari „Generalrotos“, kursai valdo „Departementą“. Boulanger'is gyrės, buk jisai menkiaus 80 kantonose per diputierią skirtas buses. Bet sztai, 400 kantonose jisai skirtis davės, o tiktai 12 kantonose vos ne vos perėjo. Savo paprastus vėlimus Boulanger'io draugai tacziau rodos toliaus varys, kolei piningū teks, tiktai dyvai, isz kur tie taip apstingai ikszioliei parėjo. — Paryžiuje szia vasarą laike savo susirodyjimui ir darbininkai isz viso svieto. Isz Vokietijos buvo ir szaunus skaitlius „Socialistu“ tenai atsiradęs; ju vadovai labai davadnei kalbejo, kad ne dūtu Vokietijos valdžei progos ant pailginimo „Socialistu“ zokano.

Vokietijos jaunasis Ciecorius dar vis szen ir ten apsilankydamas keliauja; ne senei apsilanke jisai Anglionijoj ir pribuvo didžei akrūtu parodai ties Alderschot. Anglija rods ne stojas atvirai į derėjimą su Vokietija, ale karui pakilus rodos eis su Vokietija isz vieno, taip raszo valdžios lapai ir vis lenktyu giria Anglija. Tie patys lapai pernai ne gana galėjo Anglija peikti ir niekinti, vėl tai paveikslas, kokią vertybę tur lapai, kurie pagal mostelėjimą savo politiką kraipyti tur. Ciecorius Austrijos, Francas Jozėpas, 12 rugpjucio Berline apsilanke ir didžiū szirdingumu tapė priimtas. Užgerdams savo augsztą svečių laike Vokietijos Ciecorius ilgoką kalbą, kurioja jisai minavojo druto derėjimo tarp Vokietijos ir Austrijos bei įpaczei isztare, kad tasai derėjimas niekadus ne pasiliausęs. Ciecorius Francas Jozėpas atsiliepdams, mažne ta paczią dumą isztare, Kalbos Ciecoriu daugiaus mėgsta paženklinti kaip reikiama politizskame sviete, ir minėtos dvi kalbos lapams progos dave szį ir tą apie tas raszinėti. Įsitėmytina yra, kad Vengru tulimi lapai ne nor pasiliekančio derėjimo su Vokietija, jie raszo, tiktai kol reikalinga, reikią derėjimą laikyti. Su tokeis derėjimais bus kaipo su amžinu pakajumi, kuri tulimi valdonai padarė, ir kursai tankei tiktai menk metu te pateko. Ar ateis, ar ne ateis? Dar vis tas klausymas lapūse randasi, butent ar apsilankys Rusu Ciecorius Berlyne ar ne. Didelį svarbumą tasai apsilankymas ne turėtu, jei jis ir nusi-dūtu. Vokietijos Ciecorius Rusu Ciecoriu pernai apsilanke, dėlto praszo szvankumas, kad pirma atlankytasis taipo jau apsilankytu prie savo buvusio svečio. Rusu politika per taj ne butu nei mažuma perkeista, tai žino Vokietija, dėlto jei mažne vistiek „ar ateis ar ne ateis.“ Vokietijos Ciecorius žadėjo ant svodbos savo sesers szį rudenį Grykonu vyriausiam mieste Atėne pributi ir isz ten ir Turku Sultaną aplankyti. Maskoliu diplomatai ant tu atsitikimu akylai daboja, nēsa Turkija galētu arčiaus pritraukta buti Austrijei bei Vokietijei, tai atsitinkant butu Maskoliams ne vis tiek.

Atsidėkavojėsis Serbijos Karalius Milans vėl sugrįžo į Belgradą, kaip sako uzdaboti anginimą ir mokslą savo sunaus, karaliuko Aleksandro. Jo pati Natalie taipojau dėlei savo sunaus į Belgradą skubinos. Ale manding tasai sugryžimas turēs politizšką paženklinimą, nēsa žinoma, kad Milans linksta ant Austrijos o Natalie su Maskoleis isz vieno eina. Galiausei primįsim, kad macningoji Vokietija dar vis diplomatiszką karą veda su mažą Szveicu žemute. Žmonēs įpaczei pietinēs Vokietijos nekenczia tokį valdžios veikalą ir nejauczia nei jokio rustumo priesz Szveicerus, norint valdžios lapai ne gana gal iszpeikti Szveicerus ir ju žemę; ir ženklas czėso!

Krumplys.

Isz produktiszku turgaviecziu.

Javu prekia szį mensesi ne pakilo. Prigul tai' nū apturėjimo žiniu kaip isz Europos taip ir Amerikos, kad brandumas javu nēr suvis menkas.

Amerikoje brandumas didesnis už pernykszti, ir grudas daug svarbesnis. Francuzijoje — taipogi gana gers. Likusiose Europos szalyse — vidutinis, iszskyrus Vengriją ir Rumunija, kur gana menkas.

Kviecei (geriausieji): Berlyne 107½ kap. už pudą; Karaliaucziuje 100½ — 111½; Gdanske 103½ — 105½; Londone 113 — 121½; Marsilijoje 112 — 123; Odessoje 104; New Jork'e 101½ — 105½; Varszavoje 108 — 112 kap. už pudą.

Rugei (geriausieji): Berlyne 75½ — 77 kap. už pudą; Karaliaucziuje 68½ — 76½; Gdanske 75½ — 77; Liepojuje 75; Odessoje 63 — 70; Rygojė 77 — 78; Varszavoje 80 — 81 kap. už pudą.

Miežei (geriausieji) Berlyne 74; Gdanske 74; Karaliaucziuje 69½ — 84; Liepojuje 66 — 69; London'e 76½; Marsilijoje 72½; Odessoje 70; Rygoje 73 — 78; Varszavoje 82 — 92 kap. už pudą.

Avižos (geriausios): Karaliaucziuje 69½ — 81 kap. už pudą; Liepojuje 73 — 75; London'e 82 — 90½; Marsilijoje 85; Odessoje 57; Rigoje 63; Varszavoje 82 — 84½.

Sėmenys (geriausios): Liepojuje 136 kap. už pud; Rygoje 146 — 147.

Žirnei (geriausieji): Karaliaucziuje 81 kap. už pudą; Liepojuje 81 — 82.

Gromatnyczia.

Gabryėlai . . . Tamstos pasiszventimas dėl ukininku pamokinimo geros bitininkystės ne bus be naudos ir dėl paczios tėvyniszkos kalbos, taipgi ir dėl atgaivinimo lietuviszkos gentės, regimai Tamsta musu siekimams pritariate už ką dėkavos Tamstai paczios darbai. Gramatika tūmi tarpu privelyjame pono Mikolo Miežinio, geriaus pirkti nū karbelininku, nēs mums vieną knygą siuncziant labai brangei atsieina už žingunę (Pasztą).

Klausymas.

„Lietuvos Biczulyje“ randas nekuris žodis, dėl kurio daugis mokintuju galvas laužo, negalėdami jo szaknies rasti sanskrytiszkoje kalboje. „Kaip jiems saldžios *indros indres* nyko, o jiems verstis ne daleido.“ Taigi kas yra *indres*? Taipgi „Kurkis“ vokiszkai „Kurches“ daugis atliudyje buk tai buvęs pirmasis Dievas Lietuvoje. Keli vėl sako buvusi tiktai Kurszijos Dievu ir todėl vadina tą kraszta Kurzeme, betgi vadina ir „Baltija“ ar ne yra kam žinoma apie Dievą „Ball“?

Apgarsinimai.

Motiejus Vogonis

siuvėjas

moteriszku virszutiniu rubu

Varszava, Trembacka 7.

Pasarga, Per nekurius priepūlius užsivėlinome su visi 12 prigulintiejei numerei.

Rėdyste.